

# Ambulant jongerenwerk

Vinden, binden, motiveren en doorleiden  
De actuele relevantie van de klassieker

Youth Spot



# **Ambulant jongerenwerk**

**Vinden, binden, motiveren en doorleiden**  
**De actuele relevantie van de klassieker**

Literatuuronderzoek naar ambulant jongerenwerk

Tussenproduct van het onderzoek Portfolio jongerenwerk:  
aflevering Ambulant jongerenwerk

Dr. Judith Metz

Youth Spot  
Onderzoek- en praktijkcentrum voor jongeren en jongerenwerk

Hogeschool van Amsterdam  
Copyright ©

September 2011

## Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Wat is ambulante jongerenwerk?	6
3.	Ontstaansgeschiedenis ambulante jongerenwerk	8
3.1	Wederopbouw en flower power	8
3.2	Ontstaan straathoekwerk	9
3.3	Werken in de leefwereld	9
3.4	TOS, shortlist en straatcoaches	10
3.5	Nederland internationaal vergeleken	11
4.	Doelen van ambulante jongerenwerk	13
4.1	Binding aan de gemeenschap	13
4.2	Verantwoordelijkheid leren dragen voor eigen leven	13
4.3	Gedragsverandering [bijdragen aan voorkomen overlast en criminaliteit]	14
4.4	Vorming	14
5.	Doelgroepen	15
6.	Vormen van ambulante jongerenwerk	17
6.1	Straathoekwerk	17
6.2	Jongerenopbouwwerk	17
6.3	Ontwikkelingsmodel jongerenwerk	18
6.4	Straateducatie	18
6.5	Intergenerationeel werken	18
6.6	Thuis Op Straat	19
7.	Pedagogische opdracht	20
7.1	Jongere heeft regie	20
7.2	Positieve benadering	20
7.3	Waarden sensitief werken [normatieve professionaliteit]	21
7.4	Dialogiserend opvoeden	21
8.	Methodische uitgangspunten	22
8.1	Oriënteren	22
8.2	Contact leggen	25
8.3	Relatieopbouw	28
8.4	Signaleren	30
8.5	(Handelings)perspectieven	32
9.	Vaardigheden en randvoorwaarden	35
9.1	Vaardigheden ambulante jongerenwerkers	35
9.2	Randvoorwaarden ambulante jongerenwerk	36
10.	Resultaten en maatschappelijke effecten	38
	Literatuurlijst	40

## 1. Inleiding

Onder invloed van Welzijn Nieuwe Stijl is er veel aandacht voor outreachend werken (Eropaf-methode). Een van de acht bakens die richting geven aan de verdere ontwikkeling van Welzijn Nieuwe Stijl, heet letterlijk 'Direct eropaf'. In de toelichting staat daarover geschreven: 'Er zijn mensen die ondersteuning claimen en er zijn mensen die zorg mijden. Het gaat bij de zogenoemde zorgmijders om mensen die niet om ondersteuning durven of willen vragen, terwijl ze al langer vereenzamen, zich verwaarlozen, met onoplosbare schulden kampen, of verslavingsgedrag vertonen. Deze burgers weten de weg niet te vinden naar ondersteuning. Ze zijn op basis van eerdere ervaringen teleurgesteld in de hulpverlening, of vastgelopen in de bureaucratie. Deze mensen worden niet bereikt door ze op te roepen om op kantoor te verschijnen ten einde daar een goed gesprek te voeren. Daar moet de professional op af, en het liefst zo snel mogelijk, om erger te voorkomen. Dat gebeurt te vaak nog niet, omdat andere – legitieme - uitgangspunten een direct ingrijpen in de weg staan, of lijken te staan. Het gaat dan om privacy, zelfbeschikking en eigen verantwoordelijkheid'.<sup>1</sup>

'Outreachend werken is de verzamelterm van welzijnsactiviteiten waarbij de werker de *veiligheid* van de eigen organisatie verlaat, zich begeeft in de leefwereld van de doelgroep en zich moet aanpassen aan diens regels'. Outreachend werken staat hiermee haaks op het onthaalmodel waarbinnen de cliënt zich moet aanpassen aan de organisatie (Dewaele, 2009, p.14). Volgens Van Doorn et al. (2008, p. 21) is 'outreachend werken het actief naar buiten treden, op een proactieve manier contact leggen met mensen die wellicht hulp behoeven maar die zelf niet om hulp vragen of geen (adequate) hulp krijgen' (Doorn & Etten, 2008). Het proactieve aspect impliceert dat het outreachend werken zich ergens tussen het vrijwillige en onvrijwillige, tussen drang en dwang, bevindt. Het heeft tot doel deze groepen te vinden en ze te werven, toe te leiden naar dienstverlening. Het outreachend werken speelt daarmee in op een dubbele problematiek: de moeilijke bereikbaarheid van de doelgroep en een onaangepast aanbod (Castermans, 2004; Dogan, Dijke, & Terpstra, 2000).

Vanuit jongerenwerk wordt wat gelaten gereageerd op Welzijn Nieuwe Stijl. Het merendeel van de acht bakens wijzen in de richting van een manier van werken, die voor jongerenwerkers tot de kern van hun professionaliteit hoort – inclusief het outreachend werken. Het ambulante jongerenwerk vormt sinds de jaren tachtig een standaard werkwijze in de goed gevulde gereedschapskist van het jongerenwerk. Het ambulante jongerenwerk heeft veel gemeen met outreachend werken. Fundamenteel verschil is dat outreachend werken plaatsvindt vanuit een specifieke instelling, en als doel heeft toe te leiden naar die instelling. Praktisch heeft dit tot gevolg dat outreachend werken een vooraf bepaalde doelstelling heeft. Bij ambulante jongerenwerk vormen de leefwereld en de eigen doelen van de jongeren het uitgangspunt. Het één is niet beter dan het ander, wel is er een fundamenteel verschil in aanpak (Whelan, 2010).

Populariteit van het outreachend werken binnen de sector Zorg en welzijn staat haaks op de stilte en beperkte waardering voor het ambulante jongerenwerk. Sinds 2005 worden er voor het eerst straatcoaches ingezet om de overlast van jongeren te beperken. Als argument om straatcoaches in te zetten wordt genoemd dat de politie te weinig capaciteit heeft. De straatcoaches vervullen een positie tussen politie en jongerenwerk (Kooijman, 2010). Ervaring leert dat inzet van straatcoaches alleen lange termijn effect heeft als daarin wordt samengewerkt met andere instanties. Zo niet, dan leidt het alleen tot verplaatsing van de overlast<sup>2</sup>. Wat is dan nog het verschil tussen straatcoaches en ambulante jongerenwerk?

Deze vele aandacht voor Welzijn Nieuwe Stijl en outreachend werken en de relatieve stilte rond het ambulante jongerenwerk wijzen erop dat er behoefte is aan inbreng van de kennis en ervaring vanuit het ambulante jongerenwerk. Om deze kennis breed toegankelijk te maken, doet Youth Spot literatuuronderzoek naar de meerwaarde, het resultaat en de kwaliteit van ambulante jongerenwerk als werkwijze van het professioneel jongerenwerk. Waarom en voor wie wordt ambulante jongerenwerk aangeboden? Wat vraagt het ambulante

<sup>1</sup> <http://www.invoeringwmo.nl/onderwerpen/bakens-welzijn-nieuwe-stijl>

<sup>2</sup> <http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2647130.ece>

jongerenwerk van de jongerenwerkers, van jongeren en de organisaties? Wat zijn de methodische uitgangspunten? En welke resultaten en maatschappelijke effecten worden behaald? Hiermee levert het jongerenwerk een bijdrage aan de ontwikkeling van Welzijn Nieuwe Stijl. Tevens biedt zij hiermee een bundeling van de kennis en inzichten over het ambulante jongerenwerk voor het onderwijs en de beroepspraktijk.

Deze literatuurstudie is een onderdeel van het project Portfolio jongerenwerk; aflevering 2; Ambulant jongerenwerk. Portfolio jongerenwerk is een uniek project waarin verschillende jongerenwerkaanbieders samenwerken met studenten van diverse sociaalagogische opleidingen en onderzoekers. Inzet van het onderzoeksproject is door middel van vijf praktijkbeschrijvingen en deze literatuurstudie de werkzame bestanddelen en de resultaten van het ambulante jongerenwerk binnen het professionele jongerenwerk inzichtelijk en overdraagbaar te maken. Het project wordt uitgevoerd door Youth Spot en is onderdeel de programmaliijn Professionalisering. In deze programmaliijn staat onderzoek centraal naar de tacit knowledge, de werkstijlen en de strategieën van jongerenwerkers. Deze literatuurstudie maakt inzichtelijk wat er de afgelopen decennia in de wetenschappelijke en vakliteratuur geschreven is over de betekenis en uitvoering van ambulante jongerenwerk.

## 2. Wat is ambulant jongerenwerk?

*'Detached youth work is a model of youth work practice, targeted at vulnerable young people, which takes place on young people's own territory such as streets, cafes, pubs and parks at times that are appropriate to them and on their terms. It begins from where young people are in terms of their values, attitudes, issues, and ambitions and is concerned with their personal and social development. It is characterized by purposeful interaction between youth workers and young people and utilizes a broad range of youth and community work methods'* (Milburn, Forsyth, Stephen, & Woodhouse, 2000, p. 14).

Het meest kenmerkende voor ambulant jongerenwerk is dat jongerenwerkers jongeren opzoeken in die omgevingen waarin zij hun vrije tijd doorbrengen (Goetschius & Tash, 1967; Schellekens, 1998; Veenbaas, Noorda, & Ambaum, 2011; Whelan, 2010). Dat kan dus zijn op straat, in winkelcentra, thuis, bij sportclubs, in cafés en recent in en rond de school. Voor al het jongerenwerk geldt dat de leefwereld van jongeren het uitgangspunt vormt (Batsleer & Davies, 2010; Metz, 2011a). Voor het ambulant jongerenwerk geldt dit in versterkte mate omdat zij jongeren opzoekt in hun eigen omgevingen (Barquioua, Mossel, & Paulides, 2010; Whelan, 2010) en door het verblijven in die omgevingen van binnenuit de leefwereld van de jongeren kunnen ervaren (The International Network of Social Street Workers, 2009; Veenbaas et al., 2011). Vanuit de leefwereld van de jongeren, gaan de ambulant jongerenwerkers onderzoeken welke 'mogelijkheden er zijn om jongeren te "activeren" en aan de andere kant bezien of er obstakels zijn voor jongeren in hun persoonlijke omstandigheden die door middel van "hulpverlening" weggewerkt kunnen worden' (Schellekens, 1998, p. 17). Door ambulant te werken wordt de samenhang tussen de problemen van de jongeren en de maatschappelijke leefomstandigheden meer zichtbaar (Groeneweg, 199).

Het ambulant jongerenwerk is zowel individueel als groepsgericht en werkt samen met de gemeenschap (Barquioua et al., 2010; Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 199; Krueger, 2000; Milburn et al., 2000; Oliveira, 2000; Paulides & Thije, 1996; Schellekens, 1998; The International Network of Social Street Workers, 2009; Verhagen, 2008). Vanzelfsprekend zijn jongeren de voornaamste gebruikers van het ambulant jongerenwerk. Aandacht voor de gemeenschap is van belang omdat de gemeenschap zowel deel is van het probleem als onderdeel is van en mogelijkheden biedt voor de oplossing. Door ambulant te werken leert het jongerenwerk ook (mogelijke) steunpilaren in de omgeving van de jongeren kennen zoals een lokale ondernemer die jongeren een kans wil geven door het bieden van een stageplek of een bijbaantje, een betrokken buurvrouw met het hart op de goede plaats of een sportschoolhouder die in zijn jonge jaren ook 'wild' is geweest en graag traint met groepen jongeren (Groeneweg, 199; Noorda, Veenbaas, Vosskuhler, & Westerhoff).

De vertrouwensrelatie met jongeren vormt de basis van het ambulant jongerenwerk (Schellekens, 1998). Doordat jongerenwerkers een vertrouwensrelatie met de jongeren opbouwen ontstaat er de mogelijkheid voor een vrije dialoog die het de jongerenwerker mogelijk maakt om te begrijpen wat de hoop, aspiraties, verlangens en behoeften van de groep en de individuele jongeren zijn (Goetschius & Tash, 1967; Krueger, 2000; Milburn et al., 2000; The International Network of Social Street Workers, 2009; Verhagen, 2008; Barquioua et al., 2010; Bernstein, 1964; Groeneweg, 199; Oliveira, 2000; Paulides & Thije, 1996; Schellekens, 1998). Vanuit die vertrouwensrelatie gaat de jongerenwerker met de jongeren het gesprek aan over hun huidige levensstijl en mogelijkheden voor verandering. Vervolgens leidt het ambulant jongerenwerk hen door naar 'situaties waarin ze verder werken aan ontwikkeling, ontplooiing, draagkracht vergroting of draaglast vermindering' (Schellekens, 1998, p.17). Jongeren zijn daarbij de eigenaar van wat er gebeurt en nemen op vrijwillige basis deel aan ambulant jongerenwerk (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011; Whelan, 2010).

De kern van de dienstverlening van het ambulant jongerenwerk is signalering, informatie en advies, activering en doorleiden (Groeneweg, 199; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Dit ondanks dat ambulant jongerenwerkers kennis en ervaring hebben op diverse terreinen. Veenbaas e.a. spreken over 'dienstverlening door het jongerenwerk, en niet over hulpverlening. Hulpverlening omvat een systematische en planmatige werkwijze die is voorbehouden aan officiële zorginstellingen. Jongerenwerk biedt daarentegen het

ruggesteuntje aan jongeren bij vragen en problemen. Dit is niet minder, of slechter, maar anders – doordat het jongerenwerk werkt vanuit de leefwereld en vertrouwensband met jongeren zijn er andere mogelijkheden’ (Veenbaas et al., 2011).

Waarom is het doorleiden nu zo belangrijk? Ten eerste heeft jongerenwerk, zoals Veenbaas e.a. aangeven, primair een andere rol. Kerntaak van het jongerenwerk is het (pedagogisch) begeleiden van jongeren bij het volwassen worden binnen de samenleving (Metz, 2011a). De tweede reden om door te leiden is dat jongeren specifieke wensen of vragen hebben waarvoor specialistische ondersteuning nodig is (Veenbaas et al., 2011). Het ambulante jongerenwerk kan die specialistische hulp niet geven. Een derde reden om niet zelf hulp te gaan verlenen is dat hulpverlening intensief is, waardoor de jongerenwerker niet meer volledig beschikbaar is op straat, om contact te leggen met nieuwe groepen jongeren (Schellekens, 1998).

Samenvattend kan het ambulante jongerenwerk gekenschetst worden door zes uitgangspunten:

1. ambulante jongerenwerk zoekt jongeren in omgevingen waarin zij hun (vrije) tijd doorbrengen;
2. het ambulante jongerenwerk is zowel individueel als groepsgericht en werkt met de gemeenschap;
3. de vertrouwensrelatie met jongeren vormt de basis van het ambulante jongerenwerk;
4. uitgangspunt voor het ambulante jongerenwerk zijn de behoeften en wensen van de jongeren. Jongeren zijn daarbij de eigenaar van wat er gebeurt;
5. inzet van het ambulante jongerenwerk is bijdragen aan het volwassen worden van jongeren binnen de samenleving;
6. kern van de dienstverlening van het ambulante jongerenwerk is signalering, informatie en advies en doorleiden.

### 3. Ontstaansgeschiedenis ambulant jongerenwerk

Het ambulant jongerenwerk ontstaat na de Tweede Wereldoorlog vanuit het straathoekwerk. In de jaren vijftig, zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw kampen verschillende westerse landen met groepen jongeren die op straat hangen, overlast veroorzaken en geen aansluiting hebben met de samenleving als geheel. Uit de zoektocht van het jongerenwerk naar manieren waarop deze groepen jongeren wel bereikt kunnen worden, ontstaat het ambulant jongerenwerk als werkwijze. In dit hoofdstuk beschrijf ik het ontstaan en voortbestaan van het ambulant jongerenwerk in Nederland en plaats ik de Nederlandse ontwikkeling in de internationale context.

#### 3.1 *Wederopbouw en flower power*

De Tweede Wereldoorlog laat Nederland in ontredde achter. Grote delen van steden en van de infrastructuur zijn vernield, de economie ligt nagenoeg stil en de sociale en morele problematiek is groot. Onder de hogere en middenklasse is de verontrusting over de zedeloosheid en baldadigheid van de jeugd groot: 'Jongeren komen terecht in leefsituaties die worden gekenmerkt door industriële productiewerk, in plaats van ambachtelijke en agrarische arbeid, door snel uitbreidende woonkernen in plaats van oude dorpsgemeenschappen en door de mogelijkheid deel te nemen aan de vermaaksindustrie in plaats van veelal kerkelijke jeugdverenigingen' (Du Bois - Reymond, M. & Meijers, 1987), p. 13). Met het uitbouwen van de verzorgingsstaat stelt de rijksoverheid middelen beschikbaar voor zowel de uitvoering als de professionalisering van het jongerenwerk.

Het jongerenwerk groeit spectaculair in omvang (Haan & Duyvendak, 2002; Nijenhuis, ). Inhoudelijk is de overheidsbemoediging met het jongerenwerk beperkt. Wel signaleert de overheid een maatschappelijke opdracht (legitimatie) voor het jongerenwerk. Door de industrialisering voldoen de traditionele opvoedingsinstituten niet meer. Er is behoefte aan nieuwe vormen van begeleiding van voornamelijk jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen bij het volwassen worden in de samenleving (Metz, 2011a). In de uitvoering heeft het jongerenwerk het moeilijk. Wisselingen in de leiding, pogingen om het jongens- en meisjeswerk te integreren, groeiende concurrentie in de vrijetijdsbesteding en slecht passende methodieken zijn daar debet aan (Metz, 2011a).

In de loop van de jaren vijftig groeit de economie en hebben jongeren meer geld te besteden waardoor zij minder behoefte hebben aan het jongerenwerk. Gebruikmakend van de opkomende consumptie-industrie, de toegenomen vrije tijd en het stijgende inkomen ontwikkelen jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen hun eigen jeugdcultuur, die snel bekend wordt onder de naam nozems (Hazekamp & Zande, 1992; Tillekens, 1990). Eind jaren zestig, begin jaren zeventig wordt de emancipatiefakkeltje overgenomen door de hoger opgeleide jeugd en komen maatschappelijke idealen meer op de voorgrond te staan (Brinkgreve & Regt, 1990; Koopmans, 1992; Linden, 1990). Provo en flowerpower zijn voelbaar tot in de haarvaten van de Nederlandse samenleving. De maatschappelijke verhoudingen veranderen. Een hiërarchische maatschappij met voorgeschreven verhoudingen en wijzen van functioneren maakt plaats voor individueel, persoonlijk functioneren. Ouders staan niet meer tegenover hun kinderen, maar ernaast. De bevelshuishouding maakt geleidelijk plaats voor de onderhandelingshuishouding (Brinkgreve & Regt, 1990; Linden, 1990).

Geïnspireerd door de geest van de jaren zestig en de populariteit van jongerenculturen zoekt het jongerenwerk naar nieuwe manieren om jongeren te begeleiden bij het volwassen worden in de samenleving (Metz, 2011a). De jongerenwerkcentra worden drager van de alternatieve jeugdcultuur en dienen als ontmoetingsplek voor krakers, dolle mina's, homoseksuelen en gebruikers van cannabis. Paradiso en de Melkweg in Amsterdam en de Kargadoor en Tivoli in Utrecht zijn daar de meest bekende voorbeelden van (Ewijk, 1974). De pedagogische bemoediging verdwijnt om plaats te maken voor de emancipatie van jongeren. Doelen van het jongerenwerk zijn zelfontplooiing, ontspanning en ontmoeting. Bij alle jongerenwerk-organisaties staan de eigen culturele uitingen van jongeren centraal en speelt de zelfwerkzaamheid van jongeren een grote rol. Hoewel het jongerenwerk zich op alle jongeren richt, zijn het net als bij het ontstaan



van het jongerenwerk in het begin van de twintigste eeuw vooral de middenklassenjongeren die er gebruik van maken (Metz, 2011a).

### 3.2 *Ontstaan straathoekwerk*

Veel jongerenwerkers maken zich zorgen over hun oorspronkelijke doelgroep, jongeren uit de lagere sociaaleconomische klasse en de kwetsbare jongeren. Zij kunnen zich niet voorstellen dat de vragen, behoeften en problemen van deze jongeren met de bevrijding van de jaren zestig zijn verdwenen (Hazekamp & Zande, 1992; Nijenhuis, ). Voor degenen die niet in staat zijn om met de nieuw verworven vrijheid om te gaan, leiden de jaren zestig juist tot problemen. De verschuiving naar de onderhandelingshuishouding vraagt van zowel ouders als kinderen dat zij over deze onderhandelingsvaardigheden beschikken. Ook vraagt het van jongeren dat zij voldoende zelfcontrole bezitten om de groeiende eigen verantwoordelijkheid te dragen. Ten slotte leiden snelle maatschappelijke, technologische en economische veranderingen vaak tot cumulatie van problemen (Tilanus, 1994).

Vanwege de autoritaire benadering van jongeren en de positivistische benadering van probleem- en afwijkend gedrag staat de bestaande jeugdhulpverlening, waaronder de kindbescherming en de justitiële hulpverlening, zwaar onder druk (Gerritsen, 1994; Tilanus, 1994). Op eigen initiatief ontwikkelt het jongerenwerk een apart aanbod voor de kwetsbare jongeren (Metz, 2011a). Vanuit de Verenigde Staten, introduceert het jongerenwerk het straathoekwerk in Nederland (Baillergeau & Hoijtink, 2010).

Straathoekwerk is een methode waarmee jongerenwerkers contact maken met jongeren die geen contact maken of gebruikmaken van de reguliere jeugdvoorzieningen, terwijl de problemen waar deze jongeren mee te maken hebben daar wel reden toe geven (Schellekens, 1998). Kern van de werkwijze is het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de jongere, vaak door langere tijd in de omgeving van de jongere te verkeren. Het straathoekwerk fungeert als schakel tussen jongeren en instanties zoals ambulante jeugdhulpverlening, sociale dienst en de GGD (Hazekamp, 1976). Een deel van de problemen is het gevolg van marginalisering. Om die reden wordt hulpverlening gecombineerd met sociale actie (Kelderman & Jezek, 2010).

### 3.3 *Werken in de leefwereld*

Terwijl de verzorgingsstaat nog volop in ontwikkeling is, worden in de jaren zeventig de eerste grenzen van de oneindige groei zichtbaar. De verdergaande professionalisering van het welzijnswerk staat haaks op de democratisering van de Nederlandse samenleving. De oliecrisis in 1973 maakt duidelijk dat de verzorgingsstaat kostbaar is (Haan & Duyvendak, 2002; Hortulanus, Liem, & Sprinkhuizen, 1997; Hueting, 1989; Metz, 2011c). Een herijking van welzijnsbeleid en bezuinigingen volgen (Hazekamp & Zande, 1992). Het jongerenwerk verandert van karakter. Het brede jongerenwerk gericht op alle jongeren verdwijnt en maakt plaats voor doelgroepgericht jongerenwerk. Om die nieuwe doelgroepen daadwerkelijk te bereiken, moet het jongerenwerk op zoek naar nieuwe werkwijzen (Metz, 2011a). Zowel het jongerenopbouwwerk als randgroepenjongerenwerk zoekt contact met jongeren in hun leefwereld.

Noorda ontwikkelt in samenwerking met onderzoekers en jongerenwerkers het jongerenopbouwwerk. Inzet van het jongerenopbouwwerk is om jongeren uit de lagere sociaaleconomische milieus die op straat rondhangen, en doelgroep van het doelgroepgerichte jongerenwerk, te bereiken. Jongerenopbouwwerk is een omgevingsgerichte manier van werken waarin het jongerenwerk tracht om partners uit de directe omgeving van de jongeren zoals hulpverlening, onderwijs, buurtbewoners, winkeliers, bedrijven en politie te betrekken bij de ontwikkeling en het welbevinden van de jongeren. Ook in het jongerenopbouwwerk vormt de leefsituatie van de jongeren het uitgangspunt. De aanname is dat hierdoor de aansluiting bij de eigen, sociale omgeving van de jongeren blijft bestaan zodat gebruikgemaakt kan worden van steun in die vertrouwde omgeving en voorkomen wordt dat de jongeren nodeloos afhankelijk worden van professionele hulpverlening (Noorda et al.,).

Randgroepjongeren behoren tot de tweede belangrijke doelgroep van het doelgroepgerichte jongerenwerk. Het zijn jongeren die vaak zodanige gedragsproblemen hebben dat zij in het gewone jongerenwerk niet gehandhaafd kunnen worden. Velen leven op de grens van alcohol- en drugsverslaving, zijn agressief, plegen

vernielingen (vandalisme) en hebben criminele antecedenten. Randgroepjongeren betreffen vaak jongeren uit gezinnen die al generaties aan de onderkant van de samenleving leven. Reguliere instanties zoals onderwijs, hulpverlening en de sociale dienst zijn niet in staat om contact te leggen en te onderhouden met randgroepjongeren. Om de kloof te overbruggen, worden jongeren uit de doelgroep ingeschakeld als jongerenwerker. Van de randgroepjongeren die aan de slag gaan als professioneel jongerenwerker wordt gevraagd dat zij een relevante opleiding volgen en zich houden aan belangrijke professionele waarden zoals vertrouwelijkheid van informatie. Ook krijgen de randgroepjongerenwerkers extra ondersteuning (Bertels, Kortering, & Both, 1986; Burgerhout, 1991a; Burgerhout, 1991b). Halverwege de jaren tachtig wordt het specifieke randgroepenjongerenwerk onderdeel van het reguliere jongerenwerk. De specifieke gerichtheid op randgroepjongeren, komt terecht bij het straathoekwerk. Het opzoeken van de doelgroep in de leefwereld, krijgt de naam ambulante jongerenwerk (Schellekens, 1998).

#### 3.4 TOS, shortlist en straatcoaches

In de jaren negentig is er een flinke toename van overlast en jeugdcriminaliteit. Het aantal jongeren dat met de politie in aanraking komt neemt schrikbarend toe (J. A. J. Boutellier & Stokkum, 1995; Tilanus, 1997). Aanvankelijk volgt een sterk repressieve aanpak met meer blauw op straat en lik-op-stukbeleid (Schellekens, 1998). Het repressieve optreden heeft niet het gewenste effect en gemeenten gaan op zoek naar preventief beleid (Baillergeau & Hoijtink, 2010; Schellekens, 1998). De commissie-Van Montfrans adviseert onder het motto 'vroegtijdig, snel en consequent' een combinatie van preventie en repressie (1994). In het jeugdbeleid komt (1) het bevorderen van kansen en (2) het voorkomen van uitval centraal te staan (Gilsing, 2005). In het ambulante jongerenwerk komt de nadruk te liggen op het bijdragen aan de bestrijding van overlast. Hierbij krijgt het jongerenwerk concurrentie van andere spelers, zoals Thuis Op Straat en straatcoaches.

Politie en justitie gaan in de aanpak van overlast en criminaliteit intensief samenwerken met het jongerenwerk. De 'groepsaanpak' ofwel de 'shortlist'-methodiek doet haar intrede, ook in het jongerenwerk (Metz, 2011a). Problematische jeugdgroepen worden aan de hand van een shortlist in beeld gebracht en onderverdeeld in hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Op basis van de analyse wordt een maatwerkeraanpak ontwikkeld die bestaat uit combinatie van een groepsgerichte aanpak, een situatieve aanpak en een persoonsaanpak (Ferweda & Kloosterman, 2006). In de uitvoering wordt vervolgens samengewerkt door gemeente, politie, jongerenwerk, onderwijs, Bureau Leerplicht, jeugdzorg en de kinderbescherming. Het jongerenwerk heeft een rol door als buitenstaander op te treden als bruggenbouwer (Kelderman & Jezek, 2010). De jongerenwerker brengt tussen jongeren en buurtbewoners een dialoog tot stand over omgangsvormen en grenzen en maakt betrokkenen bewust van grenzen. De politie is ervoor om deze grenzen te bewaken (Barquioua et al., 2010). Overigens richt het jongerenwerk zich in deze periode niet alleen op bijdragen aan overlastbestrijding. De economische hoogconjunctuur maakt het mogelijk om het jongerenwerk beschikbaar te maken voor alle jongeren en het doelgroepgerichte jongerenwerk wordt losgelaten. Het jongerenwerk voor alle jongeren gaat zich richten op talentontwikkeling. De jongerencentra, zoals die in de jaren twintig van de vorige eeuw zijn ontstaan, worden voornamelijk in grootstedelijke gebieden omgebouwd tot jongerenproductiehuizen (Metz, 2011a; Metz, 2011b).

Terwijl het jongerenwerk hard werkt om te voldoen aan de nieuwe opdracht verliest het in de uitvoering zijn monopolie op het organiseren van de vrijetijdsbesteding van jongeren. Introductie van Europese wetgeving in Nederland biedt gemeenten de mogelijkheid om jarenlang bestaande subsidierelaties te verbreken en de uitvoering van het jongerenwerk over te laten aan de markt (Metz, 2011a). Onder invloed van het grootstedenbeleid gaan bovendien nieuwe spelers zich bezighouden met jongeren (Haan & Duyvendak, 2002). Een voorbeeld van een nieuw aanbod dat in de jaren negentig in Rotterdam ontstaat is: Thuis Op Straat (TOS). TOS is gericht op het verbeteren van het speel- en leefklimaat in de openbare ruimte (Huiskens, 1998). Twee uitgangspunten staan in hun aanpak centraal: (1) de knelpunten binnen de buurt en (2) de kinderen en jongeren die in de knel zitten. Op basis hiervan worden samenwerkingsverbanden gezocht en vanuit die samenwerking wordt TOS door en voor de wijk vormgegeven. Behalve dat TOS activiteiten voor kinderen en jongeren organiseert, biedt zij tegelijkertijd kinderen en jongeren uit die buurt de gelegenheid om zich in te zetten voor de buurt (Boonstra & Wonderen, 2009).

Overlast door groepen jongeren blijft een probleem. In 2005 gaan in Leeuwarden en Amsterdam de eerste straatcoaches de straat op met als doel de overlast van hangjongeren te beperken. Reden om straatcoaches in te zetten is vaak dat de politie te weinig capaciteit heeft.<sup>3</sup> De taak van straatcoaches is om zichtbaar te aanwezig te zijn in de buurt om de leefbaarheid te verbeteren, vooral door contact aan te gaan met overlastgevende jongeren. Daar waar veel overlast ervaren wordt, spreekt de straatcoach voornamelijk (hang)jongeren aan op hun gedrag. De straatcoach probeert met de jongeren in contact te komen en ze te coachen om hun vrije tijd anders en nuttiger te besteden.<sup>4</sup> Straatcoaches zijn in hun verleden vaak zelf hangjongere geweest, waardoor zij weten wat er onder jongeren leeft en snel contact kunnen maken (Stam, 2005). Vaak zijn straatcoaches, grote en sterke mannen die met hun fysieke verschijning gezag inboezemen. Uitgangspunt van straatcoaches is ook dat het gezag ontleent aan je uitstraling en houding en de manier waarop zij met mensen omgaan. Straatcoaches hebben geen andere bevoegdheden dan gewone burgers, wel zijn zij volwaardige beveiligingsmedewerkers en worden zij gescreend door de politie. In het aanpakken van de overlast, betrekken zij omwonenden, winkeliers en ouders om relaties op te bouwen waarin mensen elkaar weer zelf durven aanspreken.<sup>5</sup>

De straatcoaches nemen daarmee een positie in tussen het jongerenwerk en de politie. Zij spreken vanuit het oogpunt van overlast en handhaving jongeren aan, terwijl het ambulante jongerenwerk werkt vanuit de leefwereld van jongeren. De opvattingen over de meerwaarde van de straatcoaches verschillen. In sommige wijken zijn de resultaten positief, het wordt rustiger op straat (Campen, Hogenboom, Noyon, & Ouwehand, 2010; Kooijman, 2010; Wijk, 2010). Overigens dragen de straatcoaches niet bij aan het oplossen van hardnekkige overlastproblematiek en de aanpak van ernstig criminele jongeren. Daartoe ontberen de straatcoaches de bevoegdheden die de politie wel heeft (Wijk, 2010). Op lange termijn heeft de inzet van straatcoaches alleen zin als zij samenwerken met andere instanties. Doen zij dat niet, dan verplaatst de jongerenoverlast zich.<sup>6</sup> De daarvoor noodzakelijke inbedding in de lokale netwerken schiet nogal eens te kort (Wijk, 2010). Velen vragen zich af wat de meerwaarde is van de straatcoaches: de taak van het ambulante jongerenwerk is om jongeren perspectief te bieden, en als jongeren niet zelf willen is daar de politie voor de handhaving (Kooijman, 2010). Voorjaar 2011 komen de straatcoaches negatief in het nieuws. Voormalige straatcoaches geven aan dat het werk niets voorstelt, omdat zij ongeschoold betaald krijgen om op straat rond te hangen. Zij verzinnen meldingen om aan hun dagelijkse quota te komen, hangen zelf verveeld rond op straat en veroorzaken overlast.<sup>7</sup>

### 3.5 *Nederland internationaal vergeleken*

Ook in andere landen ontstaat het ambulante jongerenwerk uit het straathoekwerk. Wel is Nederland internationaal vergeleken laat met deze ontwikkeling. In de Verenigde Staten en Groot-Brittannië ontstaat het ambulante jongerenwerk onder de noemer 'detached youth work' in de jaren vijftig en in Brazilië in de jaren zeventig onder de naam 'Street education'. Net als in Nederland vormt de aanwezigheid van grote groepen jongeren op straat die geen deel uitmaken van de gemeenschap, aanleiding voor het ontstaan van het ambulante jongerenwerk.

Midden jaren vijftig van de vorige eeuw is er in een achterstandswijk in Chicago geëxperimenteerd met ambulante jongerenwerk voor jongeren met (risico tot) antisociaal, overlastgevend en crimineel gedrag. De aanname van het project was: 'youth with problems or social maladjustments who are not presently served by the community agencies can be brought into positive development with community agencies and institutions through the efforts of a street club worker who is identified with a neighbourhood-centred agency' (Gandy, 1959). Om een goede relatie op te bouwen met de jongeren, heeft het project de werkwijze van het welbekende straathoekwerk gebruikt: rondhangen met de jongeren om zo het vertrouwen te winnen.

<sup>3</sup> <http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2647130.ece>

<sup>4</sup> [www.destraatcoach.nl](http://www.destraatcoach.nl)

<sup>5</sup> [www.destraatcoach.nl](http://www.destraatcoach.nl)

<sup>6</sup> <http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2647130.ece>

<sup>7</sup> <http://www.nu.nl/binnenland/2461150/straatcoaches-verzinnen-overlast-quotum.html>

[http://www.telegraaf.nl/binnenland/9195572/\\_Straatcoach\\_beduvelt\\_.html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/9195572/_Straatcoach_beduvelt_.html)

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/2821922/2011/07/29/Lachen-om-de-straatcoaches.dhtml>

Vervolgens legden de werkers contact met ouders en met diverse community groups (het betrof een achterstandswijk met veel sociale initiatieven) met de vraag of zij willen helpen met het oplossen van de problemen van de jongeren (Gandy, 1959).

Groot Brittannië importeert het ambulante jongerenwerk uit New York in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Vanuit de samenleving was er grote bezorgdheid over het welbevinden en morele verloedering van groepen jongeren die zich niet gebonden toonden aan de samenleving (Whelan, 2010). Ook het jongerenwerk was het contact met deze groepen verloren. De oplossing werd gezien in innovatief en experimenteel jongerenwerk, afkomstig uit de Verenigde Staten. De gedachte was dat het voor jongerenwerkers noodzakelijk was om zich buiten de instituties te begeven, welke bijdragen aan en in het ergste geval (mede-) veroorzaker zijn van de uitsluiting van de jongeren (Whelan, 2010). Het verschil met het straatwerk dat in de Groot Brittannië sinds 1850 bestaat, is dat de primaire focus van het detached youth work is het verkrijgen van (meer) inzicht in de oorzaken van de uitsluiting enerzijds, en het perspectief van de jongeren anderzijds (Whelan, 2010). Als in de loop van de jaren zeventig, en tachtig onder jongeren het bezoek aan jongerencentra afneemt, gaat het jongerenwerk andere werkvormen gebruiken om jongeren te bereiken. Het ambulante jongerenwerk neemt een hoge vlucht (Smith, 2011).

In de jaren zeventig ontstaat in Brazilië *Street social education*. In die tijd neemt het aantal straatkinderen in metropolen toe door onder andere de economische crisis, het disfunctioneren van de overheid en door misbruik en mishandeling van kinderen binnen (de door de overheid geregeerde) opvanginstellingen. Studenten sociologie, antropologie en theologie trekken zich het lot aan van deze kinderen en gaan geïnspireerd door de Pedagogiek van de onderdrukten van Paulo Freire en gesteund door de kerk, met hen aan de slag. Bij haar ontstaan in de jaren zeventig richt straateducatie zich op de geestelijke en fysieke bevrijding van de kinderen en de jongeren van de straat. Al snel ontwikkelt straateducatie zich tot een brede maatschappelijke beweging die zich het lot aantrekt van het leven van straatkinderen en jongeren en pleit voor kinderrechten en betere sociale voorzieningen, zeker in een zich snel opkomende economie als Brazilië. Wanneer ook de sociale voorzieningen zich ontwikkelen, gaat straateducatie deel uitmaken van het overheidsaanbod en verdwijnt het radicale en maatschappijkritische karakter. Binnen kleine, onafhankelijke organisaties blijft dit wel bestaan (Oliveira, 2000). Qua werkwijze is straateducatie nauw verwant aan het ambulante jongerenwerk. Werkers zoeken kinderen en jongeren op in hun leefwereld, bouwen een vertrouwensrelatie op en proberen vanuit die relatie kinderen en jongeren meer perspectief te bieden. Wat dat concreet inhoudt, verschilt net als binnen het ambulante jongerenwerk, per jongere. Het kan uiteenlopen van het organiseren van ontmoetingsactiviteiten, informatie en advies over seksualiteit en zwangerschap tot hulp bij vinden van huisvesting en inkomen en herstel van familierelaties (Oliveira, 2000).

Het ambulante jongerenwerk ontstaat in Nederland in de jaren tachtig. Nederland is internationaal vergeleken laat met het ontwikkelen van deze werkvorm. Mogelijke verklaring voor het relatief laat ontstaan van het ambulante jongerenwerk is de andere rol die het jongerenwerk in de samenleving vervult. In de Verenigde Staten, Groot Brittannië en Brazilië ontstaat het ambulante jongerenwerk als werkwijze om het contact tussen samenleving en groepen jongeren te herstellen. In Nederland is het jongerenwerk in de jaren zestig en zeventig drager van de alternatieve jeugdcultuur, en heeft zij geen andere benaderingen nodig om groepen jongeren te bereiken. Pas als door de economische crisis en bezuinigingen, het jongerenwerk het contact met jongeren verliest, gaat zij op zoek naar andere werkwijzen en ontstaat het ambulante jongerenwerk.

## 4. Doelen van ambulante jongerenwerk

*'youth work endeavours to provide a broad-based, open-ended, social education in which the problems and issues to be dealt with, and the manner in which they are dealt with, emerges from dialogue between the young person and the youth worker'* (Crimmens et al., 2004).

Het ambulante jongerenwerk kent een gelaagde doelstelling. Kenmerkend voor de werkwijze van het ambulante jongerenwerk is namelijk dat de (groepen) jongeren zelf bepalen wat er gebeurt (Whelan, 2010) (zie ook hoofdstuk 2. Wat is ambulante jongerenwerk? en hoofdstuk 7. Pedagogische opdracht). Tegelijkertijd kan het ambulante jongerenwerk wel degelijk bijdragen aan het realiseren van diverse maatschappelijke doelen. De gelaagde doelstelling van het ambulante jongerenwerk kan tot spanningen leiden. Immers, het is mogelijk dat de doelen die de jongeren zelf binnen het ambulante jongerenwerk willen realiseren haaks staan op de maatschappelijke doelen die de opdrachtgevers hebben vastgesteld. Ervaring leert echter dat de inhoudelijke doelen niet tot problemen leiden – de meeste jongeren willen zelf ook een oplossing voor het probleem of een verbetering van de bestaande situatie. Wat wel tot knelpunten leidt zijn prestatieafspraken, geformuleerde termijnen (snelheid) en type oplossingen. Deze sluiten lang niet altijd aan bij het ritme en de wensen en mogelijkheden van de jongeren (Crimmens et al., 2004; Whelan, 2010). Het ambulante jongerenwerk kent vier maatschappelijke doelen.

### 4.1 Binding gemeenschap

Het ambulante jongerenwerk zoekt jongeren op in de omgevingen waar zij hun tijd doorbrengen. De meest voorkomende reden om jongeren op te zoeken in de eigen leefomgeving is omdat jongeren zelf de weg in de samenleving niet (goed) weten te vinden (Bernstein, 1964; Goetschius & Tash, 1967; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Problemen met binding kunnen drie vormen aannemen. Zo zijn er jongeren die niet in staat zijn om de aansluiting te maken. De oorzaak daarvan kan financieel, cultureel, sociaal, fysiek, cognitief of psychisch zijn. Uitval van jongeren is het gevolg. Daarnaast komt het voor dat jongeren niet mee mogen doen, zij worden uitgesloten. Voorbeelden daarvan zijn jeugdwerkloosheid, het niet tolereren van de aanwezigheid van groepen jongeren in de openbare ruimte en racisme. Ten derde zijn er jongeren die niet mee willen doen. Een extreme variant daarvan is radicalisering (Schuyt, 2006). Het eerste doel van het ambulante jongerenwerk is dan ook binding aan de gemeenschap (Ewen, 1975; Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 1999; Kelderman, 2002; Milburn et al., 2000; The International Network of Social Street Workers, 2009; Verhagen, 2008). Het ambulante jongerenwerk kan op twee manieren bijdragen aan het binden van jongeren aan de gemeenschap. Aan de ene kant gaat het om het toegankelijk en ontvankelijk maken van de gemeenschap voor de inbreng van jongeren. Praktisch kan dit de vorm krijgen van belangenbehartiging van jongeren richting de instituties [toegankelijkheid & aansluiting aanbod op behoeften] en het realiseren van ruimte voor en acceptatie van jongeren door de gemeenschap (Adema, 1995; Kelderman, 2002; Noorda et al., ; Veenbaas et al., 2011). Anderzijds gaat het over motiveren van jongeren om te participeren in de gemeenschap. Dit kan variëren van deelname aan een laagdrempelige ontmoetingsactiviteit zoals De Inloop, lidmaatschap van een sportvereniging, het doen van vrijwilligerswerk tot het lopen van een stage of doen van betaald werk (Adema, 1995; Ewijk, 1992; Noorda et al., ; Veenbaas et al., 2011).

### 4.2 Verantwoordelijkheid leren dragen voor eigen leven

Volwassen worden gaat gepaard met problemen. Jongeren moeten zich los maken van hun ouders en zelfstandig de weg in de samenleving leren vinden. De meeste jongeren lossen hun problemen samen met hun sociale netwerk op. Een aanzienlijke groep jongeren heeft hulp van professionals nodig, omdat zij er alleen voor staan, niet zelfstandig zijn, moeilijk leren of grote problemen hebben. Ook komt het voor dat jongeren zich niet bewust zijn dat zij problemen hebben. Het ambulante jongerenwerk heeft als doel om jongeren door middel van informatie en advies, lichte ondersteuning en toeleiden naar gespecialiseerde hulpverlening, (te leren) om zelf -en als nodig ondersteund door anderen- verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leven, ook als er problemen zijn (Barquioua et al., 2010; Crommelin, 2009; Groeneweg, 1999; Kelderman & Jezek, 2010; Paulides & Thijje, 1996; Schellekens, 1998; Verhagen, 2008). Enerzijds helpt ambulante jongerenwerk daarmee jongeren een stapje verder op weg naar hun volwassenheid. Anderzijds biedt ambulante

jongerenwerk de samenleving als geheel sluitende ketenzorg. Mensen die in Nederland leven en ondersteuning en hulp nodig hebben, hebben de zekerheid dat zij deze ook krijgen. De samenleving als geheel weet dat de solidariteit van de verzorgingsstaat gewaarborgd is (Metz, 2011c).

#### 4.3 *Gedragsverandering [bijdragen aan voorkomen overlast en criminaliteit]*

In de jaren negentig neemt de overlast en jeugdcriminaliteit schrikbarend toe. Behalve beperkte fysieke ruimte en een gebrek aan voorzieningen voor jongeren, heeft overlast ook een subjectieve component. Als de acceptatie van jongeren beperkt is, wordt de aanwezigheid van jongeren snel als overlast aangemerkt (Dam & Zwikker, 2008). Handhaven (repressie) is een taak van de politie. Jongerenwerk kan een bijdrage leveren aan het voorkomen van overlast. Dit door enerzijds jongeren en/of buurtbewoners en andere betrokkenen *bewust te maken van gewenst gedrag* en anderzijds in dialoog met alle betrokkenen, waaronder jongeren, buurtbewoners, ondernemers, gemeente en woningcorporaties naar alternatieven te zoeken (Adema, 1995; Baillergeau & Hoijtink, 2010; Ferweda & Kloosterman, 2006; Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007; Paulides & Thije, 1996; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011)(Verhagen, 2008).

#### 4.4 *Vorming*

Jong zijn is een aparte levensfase wat betekent dat jongeren de kans moeten krijgen om datgene te leren wat nodig is om later als volwassene goed te kunnen functioneren in de samenleving. Vorming is daarom één van de centrale doelen van het jongerenwerk (Metz, 2011a). Vorming kent twee componenten. Enerzijds bestaat ze uit aanvullend onderwijs, bedoeld voor jongeren die om welke reden dan ook geen gebruik van het reguliere onderwijs kunnen maken. Dit is tegenwoordig bekend onder de noemer educatie. Anderzijds bestaat ze uit aandacht voor de sociaal culturele ontwikkeling van de jongere (persoonlijke ontwikkeling) (Metz, 2011a). Deze component wordt ook wel aangeduid onder de noemer talentontwikkeling (Metz, 2011b). Het ambulant jongerenwerk draagt bij aan vorming van jongeren door tijdig problemen op school te signaleren en jongeren die uitgevallen zijn, terug te leiden naar school (voorkomen en bestrijden voortijdig schoolverlaten en schooluitval) (Barquioua et al., 2010; Crommelin, 2009; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008); door jongeren te motiveren voor deelname aan brede talentontwikkeling [op terrein van sport, cultuur en kunst, sociale vaardigheden, techniek en ICT en na tuur en wetenschap] (Barquioua et al., 2010; Crommelin, 2009; Verhagen, 2008) en ten slotte door jongeren actief te betrekken bij de uitvoering van het ambulant jongerenwerk, jongeren een krachtige leeromgeving te bieden (Metz, 2011b; Waal, 2008). Een voorbeeld van het laatste is het inzetten van jongeren die als vrijwilligers bemiddelen bij spanningen en conflicten in buurten waarbij andere jongeren betrokken zijn (Sonneveld & Spierts, 2010).

## 5. Doelgroepen

De primaire doelgroep van het ambulante jongerenwerk zijn jongeren tussen de 10 en 23 jaar die worden gekarakteriseerd als ongebonden, sociaal uitgesloten, gemarginaliseerd, niet betrokken of antisociaal (Milburn et al., 2000; Whelan, 2010). De jongeren missen aansluiting thuis, op school, in werk en in vrijetijdsbesteding (Goetschius & Tash, 1967). De jongeren ontberen de middelen, motivatie, vaardigheden en/of toegang tot voorzieningen, die hen kunnen ondersteunen bij het realiseren van hun potentieel (Milburn et al., 2000). Vaak gaat het om jongeren die de meerderheid van de samenleving niet kunnen bijhouden omdat er problemen zijn binnen één of meerdere levensgebieden, waaronder lijf en verstand, sociale netwerken, dagbesteding, inkomen, wonen en zingeving (Bude, 2008; Kelderman, 2002). Ervaring leert dat voor veel jongeren de grond van hun vervreemding de school is. Daar kunnen zij niet voldoen aan de cognitieve eisen, sportieve eisen en door volwassenen goed gekeurd sociaal gedrag (Daalen, 2010; Ewen, 1975; Whelan, 2010). Nadat jongeren éénmaal zijn gelabeld, wat meestal versterkend werkt, wordt het door alle instanties en professionals waarmee de jongere te maken krijgt bevestigd (school, werkgevers, politie, en hulpverleners) (Ewen, 1975). 'Immers, je moet je gedragen, je moet je realiseren dat je een probleem hebt' (Kelderman, 2002, p.9). Zowel jongens als meisjes behoren tot de doelgroep van het ambulante jongerenwerk (Gemmeke et al., 2011; Kelderman & Jezek, 2010).

Kern van de problemen van de doelgroep is aldus de ongebondenheid en de ongehechtheid (Goetschius & Tash, 1967; Schellekens, 1998). Opdracht voor het ambulante jongerenwerk is om deze negatieve en stigmatiserende interactie spiraal te doorbreken (Ewen, 1975; Kelderman, 2002). Door de jongeren in hun leefwereld op te zoeken en van daaruit een vertrouwensrelatie op te bouwen, creëert het jongerenwerk een eerste verbinding tussen jongeren en de gemeenschap. Vanuit dat persoonlijke vertrouwen, kan de jongerenwerker dan gaan bouwen aan relaties tussen jongeren en de bredere gemeenschap (Goetschius & Tash, 1967; Oliveira, 2000). In de praktijk van het ambulante jongerenwerk worden de volgende specifieke doelgroepen onderscheiden:

### *Hinderlijke jeugdgroepen\*:*

Deze groep bestaat uit jongeren die rondhangen in de buurt, af en toe luidruchtig aanwezig zijn en zich niet veel van de omgeving aantrekken. Soms is de groep betrokken bij kleine schermutselingen of pleegt kleine vernielingen. Een minderheid van deze jongeren maakt zich soms schuldig aan lichte gewelds- of vermogensdelicten. De leden van deze groepen zijn over het algemeen nog aan te spreken op hun gedrag. Landelijk gezien bestaat ongeveer de helft van de problematische jeugdgroepen uit hinderlijke jongeren (Ferweda & Kloosterman, 2006; Ferweda & Ham, 2010).

### *Overlastgevende jeugdgroepen\*:*

Bij deze groep gaat het om jongeren die nadrukkelijk aanwezig zijn, soms provocerend optreden en omstanders lastig vallen door ze uit te schelden of te intimideren. Ook plegen deze jongeren regelmatig vernielingen, gebruiken ze geweld en maken ze zich doelbewust schuldig aan lichte vormen van criminaliteit. De leden van deze groep zijn minder goed te corrigeren en zorgen er wel voor dat ze niet snel gepakt worden. Uit landelijke cijfers blijkt dat ongeveer 35% van de problematische jeugdgroepen behoort tot de categorie overlastgevend (Ferweda & Kloosterman, 2006; Ferweda & Ham, 2010).

### *Criminele jeugdgroepen\**

De criminele jeugdgroep bestaat voor een deel uit jongeren die al vaker in aanraking zijn geweest met de politie. De motivatie voor crimineel gedrag is hier vooral financieel gewin in plaats van kicken of aanzien. De leden van deze groep plegen ernstige delicten en schrikken niet terug voor het gebruik van geweld. Landelijk gezien bestaat 15% van de problematische jeugdgroepen uit criminele groepen (Ferweda & Kloosterman, 2006; Ferweda & Ham, 2010).

### *Onzichtbare jongeren*

Dit zijn jongeren waarvan redelijkerwijs vermoed kan worden dat zij ondersteuning nodig hebben, maar geen hinder of overlast veroorzaken waardoor hun hulpvraag over het hoofd wordt gezien. Dit betreft de

zorgwekkende zorgmijders, sociaal geïsoleerde jongeren, jongeren met psychiatrische problemen, jongeren met internaliserende problematiek en voortijdig schoolverlaters. Over het algemeen zijn het vooral meisjes die tot de onzichtbare jongeren kunnen worden gerekend.

#### *Afwezige jongeren*

Dit betreft zowel jongeren waarvoor geen voorzieningen zijn als de jongeren die geen gebruik maken van voorzieningen terwijl daar wel behoefte aan is. Afwezige jongeren vormen een doelgroep van het ambulant jongerenwerk als er vanuit de opdrachtgever en/ of de uitvoerder de wens bestaat om aanbod voor jongeren te creëren of jongeren te ondersteunen bij het zelf realiseren van een eigen aanbod. Dit komt het meeste voor in buurten, wijken en plattelandskernen waarin voorzieningen voor jongeren ontbreken of de bestaande voorzieningen niet meer aansluiten bij de wensen en behoeften van jongeren. Een tweede reden waarom afwezige jongeren een doelgroep vormen van het jongerenwerk, is wanneer zichtbaar wordt dat bepaalde groepen jongeren ontbreken terwijl redelijkerwijs verwacht kan worden dat zij wel een potentiële doelgroep van het jongerenwerk zijn. Of hun aanwezigheid wordt juist gewenst vanuit het diversiteitsvraagstuk. Hierbij gaat het om de afwezigheid op basis van identiteit (seks, seksualiteit, etniciteit, religie), opleidingsniveau, specifieke interesse of geografische spreiding (buurt, wijk, dorp).

\* Doelgroepen die worden onderscheiden conform de groepsaanpak ofwel de Shortlist methodiek.



## 6. Vormen van ambulante jongerenwerk

Het ambulante jongerenwerk kent zes verschijningsvormen.

### 6.1 *Straathoekwerk*

Het straathoekwerk richt zich op de meest kwetsbare jongeren in de samenleving, jongeren die buiten de gebaande paden vallen en vaak op meerdere terreinen tegelijk problemen hebben (Kelderman & Jezek, 2010). Straathoekwerk is de eerste en de laatste schakel (en kans) in de keten van ontplooiing en hulpverlening (The International Network of Social Street Workers, 2009). Kenmerkend voor het straathoekwerk is dat zij doorgaat waar anderen stoppen. Geduld en doorzettingsvermogen staan centraal in de werkwijze en beroepshouding van deze werkers. Jongeren die in contact zijn met straathoekwerk laten afspraken lopen, ze kunnen gedesillusioneerd raken en afhaken. De kunst is opnieuw beginnen, voor de jongere en voor de werker. Grenzen stellen krijgt een andere betekenis: dreigen met de laatste kans is geen optie. Jongeren kunnen niet dieper wegzakken, en aan het probleem voor de samenleving gebeurt niets (Kelderman & Jezek, 2010). Het straathoekwerk wordt gekenmerkt door sterke ethische waarden: tolerantie ten opzichte van de gemarginaliseerde jongeren en respect voor hun fundamentele mensenrechten (The International Network of Social Street Workers, 2009). Anno 2010 heeft het straathoekwerk zijn handen vol met het contact maken met en hulpverlening aan de doelgroep en het toegankelijk houden van de reguliere hulpverlening voor de voor hen lastige doelgroepen. Voorheen waren straathoekwerkers de luis in de pels, nu moeten zij als een strateeg balanceren tussen de verschillende vele en verschillende belangen. Anno 2010 bestaat de aanpak van het straathoekwerk uit een samensmelting van de presentiebenadering, de shortlistmethodiek, en inzicht in straatcultuur (Kelderman & Jezek, 2010). In vergelijking met andere vormen van ambulante jongerenwerk, biedt het straathoekwerk veel hulpverlening. Dit komt omdat het straathoekwerk de eerste en laatste schakel in de ketenzorg is. Ook voor het straathoekwerk geldt dat het uiteindelijke doel is dat jongeren een stapje verder zetten in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Inzet van het straathoekwerk blijft: motiveren tot het aanvaarden van hulpverlening (Kelderman & Jezek, 2010) en het toeleiden naar werk en scholing.

### 6.2 *Jongerenopbouwwerk*

Het jongerenopbouwwerk is bedoeld voor jongeren die niet vanzelfsprekend een zinvolle vrijetijdsbesteding hebben in hun omgeving. Dit kan zijn door een zeer beperkt aantal voorzieningen in de omgeving van deze jongeren of groepen jongeren worden weggejaagd omdat hun gebruik van de openbare ruimte als storend wordt ervaren door omwonenden (Adema, 1995; Crommelin, 2009; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Het jongerenopbouwwerk legt contact met jongeren, en onderzoekt samen met jongeren naar oplossingen en manieren om zaken te veranderen (Adema, 1995). Kenmerkend voor het jongerenopbouwwerk is dat het geen onderscheid maakt tussen de verschillende typen activiteiten als recreatie, vorming en hulpverlening. Het argument dat Noorda daarvoor gebruikt is dat de jongeren daar zelf ook geen onderscheid tussen maken. In de uitvoering van het werk wordt dat vormgegeven in het uitgangspunt dat de jongeren een actieve rol hebben in de organisatie van het recreatieve aanbod. Dit biedt jongeren de gelegenheid om ideeën en mogelijkheden te ontwikkelen en daarvoor verantwoordelijk te zijn. Dit is een kans die jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen niet vaak krijgen. Het gevolg is overigens wel dat de jongerenwerkers slechts terloops op eventuele problemen van jongeren stuiten. Enerzijds is dit het resultaat van de houding van de jongerenwerker, die niet primair op hulpverlening is gericht. Anderzijds is dit typerend voor de levensfase en leefomstandigheden van de jongeren. Zij realiseren zich vaak niet dat zij een probleem hebben en als zij zich dat wel realiseren, hebben zij niet het idee dat daar iets aan te veranderen is (Noorda et al., ). Het jongerenopbouwwerk heeft twee rollen: (1) het behartigen van de belangen van jongeren richting instituties en de gemeenschap; (2) het praktisch ondersteunen van jongeren in het realiseren van hun plannen. Door bijvoorbeeld gemeentelijke stukken en procedures uit te leggen, vergaderingen te beleggen en het groepsproces te stimuleren. Jongeren kunnen zich dan richten op overzichtelijke taken en sneller resultaat behalen, hetgeen stimulerend werkt (Adema, 1995).

### 6.3 *Ontwikkelingsmodel jongerenwerk*

Het ontwikkelingsmodel jongerenwerk is een bijzondere variant van het jongerenopbouwwerk. Behoeften van jongeren worden als uitgangspunt genomen voor het ontwikkelen van een volledig ondersteuningsaanbod, waarin arbeidsbureaus, jeugdzorg, maatschappelijk werk en onderwijs samenwerken in het vooruit helpen van de meest achtergestelde groepen. Het ontwikkelingsmodel is zinnig zolang voldoende welzijnsinstellingen zich aan de uitvoering committeren en er voldoende jongerenwerkers zijn om de binding met de jongeren te realiseren (Groeneweg, 199). Het ontwikkelingsmodel jongerenwerk ontstaat in de Rotterdamse stadsvernieuwingswijken Bloemhof-Hillesluis waar alle welzijnsorganisaties gaan samenwerken in het vooruit helpen van de meest achtergestelde groepen jongeren. Het ontwikkelingsmodel bestaat uit vier fasen:

1. Het realiseren van de randvoorwaarden, zoals commitment van instellingen aan gemeenschappelijk doel dat praktisch vorm krijgt in het beschikbaar stellen van uren en middelen.
2. Analyse van de Ausgangssituatie, vergelijkbaar met de inventarisatiefase van het ambulant werken. Het verschil is dat deze analyse door de verschillende instellingen gezamenlijk wordt gemaakt.
3. Doelbepaling, waarbij instellingen samen een strategie maken voor de aanpak, in verhouding tot de beschikbare middelen; verschil met ambulant jongerenwerk is dat de strategie zich richt op het motiveren van de jongeren en de jongeren zelf in actie komen.
4. In het ontwikkelingsmodel gaan de instellingen gezamenlijk aan de slag om de doelen te realiseren (Groeneweg, 199).

### 6.4 *Straateducatie*

Straateducatie is een vorm van ambulant jongerenwerk die voorkomt in Brazilië. Straateducatie werkt volgens de *'Pedagogy of Presence'*, een combinatie van de pedagogiek van de onderdrukten, bevrijdingstheologie, psychoanalyse en groepswork (Oliveira, 2000). Werkers zoeken kinderen en jongeren op in hun leefwereld, bouwen een vertrouwensrelatie op en proberen vanuit die relatie kinderen en jongeren meer perspectief te bieden. Wat dat concreet inhoudt, verschilt per jongere en kan uiteenlopen van het organiseren van ontmoetingsactiviteiten, informatie en advies over seksualiteit en zwangerschap tot hulp bij vinden huisvesting en inkomen en herstel van familierelaties (Oliveira, 2000). Voorbeelden zijn het ontwikkelen en realiseren van educatieve activiteiten in informele settings en geworteld in informele relaties. Zoals een kleine school onder een brug waar kinderen leren lezen en schrijven, door op voorwerpen die zij op straat vinden woorden te schrijven (Oliveira, 2000).

Op twee gronden onderscheidt straateducatie zich van ambulant jongerenwerk. Doordat de leefomstandigheden in Brazilië en Nederland verschillen, krijgt straateducatie een andere invulling. Brazilië kent geen verzorgingsstaat en ketennetwerken waar de streeteducators naar kunnen doorleiden. Geweld speelt een grote rol in het leven van de kinderen en jongeren. Om in hun levensonderhoud te voorzien zijn veel kinderen en jongeren lid van bendes. Behalve door rivaliserende bendes en politie, worden de kinderen en jongeren bedreigd door doodseskaders. De meerderheid van de jeugd die op straat opgroeit is ongeletterd (Oliveira, 2000). Dit betekent dat streeteducators werkelijk alles voor de jongeren moeten organiseren: veiligheid, onderwijs, hulpverlening, gezondheidszorg en werk. Het tweede verschil betreft een ander accent in de werkwijze. Inzet van straateducatie is sterk pedagogisch: het overdragen van maatschappelijke waarden en daarmee opvoeden tot actief burgerschap en gemeenschapszin: *'the need of a social ethics that is to be based on values such as caring, solidarity, inclusion, and true respect for and celebration of diversity. It is also based on the ideas of social competence, democratic participation, and human rights and that privileges human development and the idea of a life project that takes into account individuation, affection and sharing'* (p209-210) (Oliveira, 2000). Volgens de ontwikkelaars en uitvoerders van straateducatie is het creëren en ervaren van gemeenschapszin in het hedendaagse Brazilië nog steeds een van de weinige bronnen van hoop (Oliveira, 2000).

### 6.5 *Intergenerationeel werken*

Intergenerationeel werken is een variant op jongerenopbouwwerk. Deze methode wordt ingezet om de samenwerking tussen generaties te bevorderen met het oog op leefbaarheid, veiligheid en sociale samenhang. De aanleiding om deze werkwijze in te zetten is omdat ouderen en jongeren zich steeds meer dan ooit aan elkaar lijken te storen. 'Het excessieve gedrag van jongeren wordt de ouderen die wonen en werken in

de wijk regelmatig te veel. Ze pakken hen echter niet direct zelf aan. Onder de noemer 'overlast' klagen ze bij de politie of de gemeente over het agressieve en uitdagende gedrag, over troep en vernielingen, lawaai en geschreeuw, drank- en drugsgebruik' (Ter Steege, 2003, p. 150). De werkwijze is een manier om hedendaagse generatieconflicten op te lossen met een strategie van zelfoplossing, coaching en bemiddeling van een sociaal makelaar. Het uitgangspunt van de methode is dat een adequate oplossing van een generatieconflict in de openbare ruimte werkelijke betrokkenheid van de jongeren en de ouderen zelf vereist. De lasthebbers (vaak ouderen) komt daarbij een even grote rol toe als lastigen (vaak jongeren). Het conflict kan alleen in onderlinge samenspraak worden opgelost en op het schaalniveau van de buurt, waar de problemen zich manifesteren (Ter Steege, 2003).

De meeste botsingen tussen jongeren en ouderen vinden plaats in publieke en semi-publieke ruimtes; het werkterrein van de ambulante jongerenwerker. Het intergenerationeel werken wordt ingezet om ouderen en jongeren die op gespannen voet leven er van te overtuigen dat zaken als direct contact, onderling overleg, onderhandelen, afspraken maken en investeren in een redelijke verstandhouding meer opleveren voor de leefbaarheid van de buurt dan welk optreden van overheid en instellingen dan ook. Ambulante jongerenwerkers vervullen de rol van 'bemiddelaar' of 'bruggenbouwer' tussen generaties en werken daarbinnen vaak samen met andere professionals zoals een ouderenwerker, een opbouwwerker of een consulent van een woningcorporatie. (Ter Steege, 2003). Naast het ondersteunen van jongeren en ouderen bij het oplossen van conflicten en dus het verbeteren van het leefklimaat, kan een vervolgstap zijn om jongeren en ouderen ondersteuning te bieden bij het opzetten van activiteiten waarbinnen hulp en steun tussen generaties centraal staat (Ter Steege, 2003). Zo helpen jongeren in de Amsterdamse Pijp ouderen met allerlei klusjes zodat de ouderen zo lang mogelijk mobiel blijven en zelfstandig kunnen blijven wonen. Zij leren van elkaar en krijgen een reëler beeld van elkaars leefwereld<sup>8</sup>.

#### 6.6 *Thuis Op Straat*

TOS staat voor Thuis Op Straat en is een gepatenteerde werkwijze die gericht is op het verbeteren van het speel- en leefklimaat in de openbare ruimte. De inhoudelijke verantwoordelijkheid ligt bij de TOS-organisaties en de betaalde krachten zijn in dienst bij de lokale welzijnsorganisaties (Masson, Karyotis, & Jong, 2002). De werkwijze kent twee uitgangspunten: (1) de knelpunten in de buurt en (2) de kinderen en jongeren die in de knel zitten (Boonstra & Wonderen, 2009; Masson et al., 2002). Op basis hiervan worden samenwerkingsverbanden gezocht en vanuit die samenwerking wordt TOS dóór en vóór de wijk vormgegeven. Er ligt dus geen standaard programma of activiteitenpakket. Alles wordt ontwikkeld in samenspraak met kinderen, jongeren en volwassenen in de buurt.

De TOS-teams bestaan grotendeels uit jongeren en volwassenen afkomstig uit de wijk. Ze zetten zich actief in voor TOS in het kader van een stage, een re-integratietraject of een bijbaantje. Daarnaast wordt het team versterkt met enkele hbo-professionals (Masson et al., 2002). Behalve dat TOS-activiteiten organiseert voor kinderen en jongeren, biedt zij tegelijkertijd de gelegenheid aan kinderen en jongeren om zich in te zetten voor de buurt. De jongeren die actief worden bij TOS, zijn over het algemeen de gemotiveerde jongeren die iets van hun leven willen maken. Zij volgen een mbo of hbo opleiding, zijn streetwise maar missen sommige (sociale) vaardigheden. TOS biedt hen de kans om zich deze vaardigheden eigen te maken (Boonstra & Wonderen, 2009).

Jongeren die bij TOS hebben gewerkt geven aan dat TOS heeft bijgedragen aan hun kansen op de arbeidsmarkt en bijdraagt aan zelfvertrouwen, ambitie en motivatie (=subjectieve sociale stijging). Door deel te nemen aan TOS weten jongeren beter wat zij willen en zijn zij gemotiveerder om dat ook te realiseren (Boonstra & Wonderen, 2009). De jongeren die zich inzetten voor TOS hechten zeer aan de aanwezigheid van geschoolde sociale professionals in de TOS-teams. Jongeren van de straat kennen hun eigen buurt beter, maken makkelijker contact, kunnen kinderen en jongeren makkelijker aanspreken en begrijpen eerder wat er speelt. Daar staat tegenover dat zij de aanwezigheid van geschoolde professionals zeer waarderen omdat zij van hen veel kunnen leren (Boonstra & Wonderen, 2009).

---

<sup>8</sup> <http://www.combiwel.nl/downloads/dvdjongoud.pdf>

## 7. Pedagogische opdracht

De pedagogische opdracht betreft de rol van het jongerenwerk in het opvoeden van jongeren. Immers, de legitimatie van het jongerenwerk is het begeleiden van jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. De pedagogische opdracht is de visie op de wijze waarop het jongerenwerk vorm geeft aan het opvoeden van jongeren (Metz, 2011a). De hedendaagse pedagogische opdracht voor het jongerenwerk is enerzijds jongeren te leren om mee te doen met en invloed te hebben op de samenleving en anderzijds de samenleving te leren om zich open te stellen voor de aanwezigheid van jongeren en de inbreng die jongeren hebben (participatie als wederzijds proces) (Du Bois - Reymond, M., Poel, & Ravesloot, 1998; Winter, 2000; Winter, 2007). Dit is een combinatie van het aanpassen aan de samenleving aan de ene kant en het centraal stellen van de leefwereld van kinderen en jongeren aan de andere kant (Metz, 2011a).

In de uitvoeringspraktijk van het jongerenwerk blijft tot in de 21<sup>e</sup> eeuw het principe van non-interventie van kracht. Kinder- en jongerenwerkers houden een flinke schroom om in te grijpen in de leefwereld van kinderen en jongeren. Dit is een probleem omdat jongeren een hoge prijs betalen voor de handelingsverlegenheid van hun opvoeders [ouders, docenten, professionals] (Metz, 2011a). Kinderen en jongeren kunnen zich niet handhaven in de samenleving (Hermanns, 2007; WRR, 2003). Anno 2011 is het jongerenwerk bezig om de pedagogische opdracht concreet handen en voeten te geven. Voorbeelden daarvan zijn: het verbetertraject *Klassewerkers!* waarin de gemeente Rotterdam in 2007 samenwerkt met jongerenwerkaanbieders, onderwijsinstellingen en deelgemeenten. De jongerenwerker wordt in dit traject gepositioneerd als 'pedagoog in de vrije tijd' met als belangrijkste methode én output: participatie (JOS, 2009). Een ander voorbeeld van deze kwaliteitsimpuls is dat enkele jongerenwerkaanbieders zelf handboeken ontwikkelen, met daarin aandacht voor de pedagogische opdracht van het jongerenwerk (Roggeveen e.a., 2010; Vos, 2009). In de literatuur over ambulant jongerenwerk worden de onderstaande pedagogische uitgangspunten genoemd.

### 7.1 *Jongere heeft regie*

In het contact met het ambulant jongerenwerk is/zijn de jongere(n) eigenaar van wat er gebeurt (Milburn et al., 2000; Noorda et al., ; Whelan, 2010). Wanneer jongeren en de belangrijke personen in hun omgeving vanaf het begin gevraagd wordt naar hun wensen en behoeften, en de realisering daarvan in hun handen wordt gelegd, worden jongeren verantwoordelijk voor hun eigen leven en hun eigen omgeving (Barquioua et al., 2010; Paulides & Thije, 1996; Veenbaas et al., 2011). Het is belangrijk dat jongeren worden aangemoedigd om zelf beslissingen te nemen (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Jongeren kunnen leren op deze manier om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en zelfstandig te worden, in plaats van afhankelijk (Paulides & Thije, 1996). Laagopgeleide jongeren en jongeren die opgroeien in achterstandsituaties krijgen niet vaak de kans om zelf verantwoordelijkheid te nemen (Noorda et al., ). Handelen, activiteiten of oplossingen opdringen betekent het ondermijnen van deze inzet van het jongerenwerk. Het is belangrijk dat jongeren hun eigen tempo kunnen bepalen (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011; Whelan, 2010). Een klein onderzoek naar een tekstverwerkingsproject met meiden van diverse etnische achtergronden in de jaren tachtig in Utrecht onderstreept het belang van die vrijwilligheid. Meiden die vrijwillig deelnemen aan het project zijn veel meer gemotiveerd dan meiden die in het kader van hun leerplicht gedwongen waren om mee te doen (Selen, 1989).

### 7.2 *Positieve benadering*

Uitgangspunt voor het ambulant jongerenwerk is dat jongeren erkend, gewaardeerd, gerespecteerd en geaccepteerd worden zoals zij zijn (Milburn et al., 2000). Vervolgens benadrukken ambulant jongerenwerkers de positieve kanten van de groep of de individuele jongeren. (Barquioua et al., 2010; Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Deze positieve benadering is nodig om de negatieve spiraal van uitsluiting te doorbreken en het (zelf)vertrouwen van de gemarginaliseerde jongeren te herstellen. Voor een deel van de gemarginaliseerde jongeren zijn de sociale voorzieningen een representant van diezelfde samenleving die zij niet kunnen of willen bijhouden. Veel pogingen om deze jongeren gebruik te laten maken van de maatschappelijke voorzieningen zijn gestrand of hebben zelfs de uitsluiting versterkt (Barquioua et al., 2010; Kelderman, 2002). Vertrouwen geven is nodig om jongeren te leren om weer in zichzelf te geloven. 'Het gaat

om geloof. Als je opkrabbelt, maar telkens terugvalt in problemen, verlies je het geloof in je zelf en in anderen' (Stam, 2005, p. 23). Een positieve benadering draagt ook bij aan probleemoplossing. Onderzoek wijst uit dat wanneer jongeren zich kunnen richten op iets wat ze leuk vinden en graag willen leren, dit energie geeft om ook aan eventuele problemen te werken (Kooijmans, 2009).

### 7.3 *Waarden sensitief werken [normatieve professionaliteit]*

In het contact maken verbindt de jongerenwerker zijn of haar persoonlijke werkelijkheidsopvatting met die van de jongeren. Die werkelijkheidsopvatting is voor iedereen anders, zowel voor jongerenwerkers als voor jongeren (Goetschius & Tash, 1967; Schellekens, 1998). Omgaan met de verschillende sets van waarden en normen is niet gemakkelijk. Uitgangspunt van het ambulante jongerenwerk is dat jongeren volledig geaccepteerd worden. Jongeren hanteren als persoon een werkelijkheidsopvatting, maar ook als groep (Krueger, 2000; Schellekens, 1998). Daarnaast heeft het ambulante jongerenwerk ook te maken met de waarden en normen van de buurt, en van de samenleving als geheel (welke vaak vertegenwoordigd zijn in de formele instituties) (Goetschius & Tash, 1967; Kelderman, 2002). Tegelijkertijd bieden deze waardenconflicten een aanknopingspunt om jongeren te wijzen op de keuzen die beschikbaar zijn, en inzichtelijk maken hoe keuzen worden gemaakt (Goetschius & Tash, 1967). Vervolgens is het aan de jongeren zelf hoe zij invulling geven aan die keuze. Het Edinburgh streetwise project heeft richtlijnen ontwikkeld voor het opbouwen van een gelijkwaardige relatie:

- erken dat je zelf ook vooroordelen hebt, en dat iedereen het vermogen heeft om te veranderen;
- wees voorzichtig met het doen van aannamen die andere kunnen schaden;
- oordeel mensen op basis van wat zij werkelijk doen, in plaats van op ongefundeerde opvattingen of stereotypen;
- vermijd handelingen, commentaren of grappen die beledigend voor anderen kunnen zijn;
- moedig anderen aan om hun vooroordelen te onderzoeken.

(Milburn et al., 2000)

### 7.4 *Dialogiserend opvoeden*

Ambulant jongerenwerkers kunnen hun vertrouwensband met de jongere(n) inzetten om met jongeren de dialoog aan te gaan over hun gedrag en hun toekomst (Schellekens, 1998). De jongerenwerker kan jongeren uitnodigen om na te denken over hun huidige leefstijl en hun ambities voor de toekomst of praten met jongeren over consequenties van hun wensen en daden (Veenbaas et al., 2011). Hierbij is realisme van cruciaal belang: zowel wat betreft wat de jongere aankan, als wat betreft wat haalbaar is in de samenleving. Dit geldt onder andere ten opzichte van huisvesting, schuldhulpverlening, verslaving en werkgelegenheid (Kelderman & Jezek, 2010). Werkers geven advies aan jongeren, zonder hen iets op te dringen. Luisteren is daarom vaak belangrijker dan praten (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011).

Een veel voorkomend spanningsveld in het ambulante jongerenwerk is de vraag hoe je als jongerenwerker de relatie met de jongere(n) goed kunt houden, zonder het ongewenste gedrag goed te keuren. Het simpelweg negeren van het ongewenste gedrag is geen oplossing, jongeren weten vaak heel goed wat de maatschappelijke normen zijn en kunnen door het wegstijgen, de indruk krijgen dat het ongewenste gedrag oogluikend wordt toegestaan. De betrokkenheid van de jongere in criminaliteit, drugsgebruik en andere vormen van antisociaal gedrag vormen een belangrijk aspect van enerzijds de sociale uitsluiting en anderzijds kansen voor binding. Het werkt vaak beter om met de jongere het gesprek aan te gaan over wat zij of hij doet, wat daarvan de gevolgen zijn (Oliveira, 2000). Dit is niet hetzelfde als jongere bevestigen in zijn of haar opvattingen. Jongeren bevragen of bepaalde onderwerpen ter discussie stellen zijn ook uitingen van serieus nemen (Milburn et al., 2000).

## 8. Methodisch handelen

Kern van het ambulante jongerenwerk is dat jongerenwerkers in de omgeving waar jongeren hun vrije tijd doorbrengen, contact maken met jongeren en vanuit dat contact jongeren stimuleren en ondersteunen in het regie nemen over en het verbeteren van hun leven en leefomstandigheden. De persoonlijke relatie tussen de jongere(n) en de jongerenwerker vormt aldus de basis van het jongerenwerk (Schellekens, 1998) en de persoon van de jongerenwerker is het belangrijkste instrument (Goetschius & Tash, 1967). Voor het methodisch handelen van het ambulante jongerenwerk betekent dit dat communicatie de kern vormt. Het handelen van de jongerenwerker is erop gericht om een goede relatie met jongeren op te bouwen, vanuit die relatie het gesprek met jongeren aan te gaan over hun leven, om vervolgens jongeren door te leiden naar plekken waar zij hun leven zelf en in ondersteuning met anderen kunnen vormgeven (Groeneweg, 1999; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). *'Het eigen initiatief is typerend voor het vak .... je reageert altijd op de omgeving en wat je daarin tegenkomt'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007) (p12). Hoewel het ambulante jongerenwerk geen vooropgestelde doelen kent (immers het zijn de jongeren die de doelen bepalen, zie ook hoofdstuk 4 Doelen), betekent het niet dat de werkzaamheden niet gepland of georganiseerd moeten worden. Ook het afstemmen op de groep, het opbouwen van de vertrouwensrelatie, het verkennen van de behoeften van jongeren, vragen om een praktische organisatie en evaluatie (Whelan, 2010). In het methodisch handelen van ambulante jongerenwerk kunnen vijf fasen worden onderscheiden: (1) oriënteren; (2) contact leggen; (3) relatieopbouw; (4) signaleren; (5) (handelings)perspectieven. In de praktijk lopen deze fasen door elkaar heen en verschilt het per jongere en per situatie, hoeveel tijd voor een specifieke fase nodig is. In de volgende paragrafen werk ik iedere fase nader uit.

Anno 2011 wordt in Nederland nagenoeg al het jongerenwerk uitgevoerd binnen opdrachten van lokale overheden (Noorda, 2009). Dit geldt ook voor het ambulante jongerenwerk. De opdrachtformulering bepaalt wat de kaders en randvoorwaarden zijn waarbinnen het ambulante jongerenwerk gestalte krijgt. In contact met het ambulante jongerenwerk zijn het de jongeren die beslissen wat er gebeurt (binnen de kaders en randvoorwaarden van de opdracht) (Bernstein, 1964; Crimmens et al., 2004; Goetschius & Tash, 1967; Whelan, 2010). De opdrachtformulering is onder andere van invloed op de doelgroepkeuze en de inzet van het ambulante jongerenwerk (gedragsbeïnvloeding, toeleiden naar school, werk en hulpverlening of het realiseren van voorzieningen voor jongeren) (Milburn et al., 2000; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Whelan, 2010).

### 8.1 Oriënteren

Voordat de jongerenwerker daadwerkelijk contact legt met de jongeren, brengt de jongerenwerker globaal de doelgroep en de omgeving waar jongeren verblijven in kaart. Tegelijkertijd legt de jongerenwerker de basis voor een netwerk binnen de (lokale) gemeenschap (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Whelan, 2010). Het verzamelen van informatie is belangrijk, omdat de behoeften van jongeren niet los gezien kunnen worden van de fysieke en sociale omgevingen waarin zij opgroeien (Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 1999; Noorda et al., ; Whelan, 2010). Contact met de lokale gemeenschap is van belang omdat zij enerzijds onderdeel kunnen zijn van de problemen van de jongeren en anderzijds daar de hulpbronnen en kansen voor de jongeren te vinden zijn (Goetschius & Tash, 1967; Groeneweg, 1999; Milburn et al., 2000; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Dit betekent overigens niet dat de behoeften van de gemeenschap of de overheid bepalen wat de behoeften van de jongeren zijn, de behoeften en wensen van jongeren worden vastgesteld in dialoog met de jongeren. Wel biedt het achtergrondinformatie bij het begrijpen van de behoeften en wensen van jongeren en het onderzoeken van kansen, mogelijkheden en oplossingen voor jongeren (Whelan, 2010). De oriëntatiefase mag niet te lang duren en niet te diepgravend zijn. Het risico bestaat dat de jongerenwerker de jongeren(groep) gaat stigmatiseren of beoordelen op basis van de ervaringen en mening van anderen (Milburn et al., 2000; Schellekens, 1998).

Een praktisch aandachtspunt in het oriënteren is het maken van aantekeningen en verslagen. Daarin noteren jongerenwerkers zowel feitelijke gegevens waaronder afspraken, observaties, namen en bijnamen als intuïties, gedachten, mogelijkheden, onderbuikgevoelens en vermoedens (Veenbaas et al., 2011). De situaties tijdens het veldwerk lenen zich niet altijd voor het maken van notities. Dan is het zaak om dit zo snel mogelijk achteraf te doen. Verslaglegging helpt de werker begrijpen wat er speelt, hoe processen zich ontwikkelen en

wat mogelijke kansen zijn. De informatie vormt tevens een belangrijke basis voor de (tussen)evaluatie voor opdrachtgevers. Voor de werker zelf biedt het een basis voor intercollegiaal advies en supervisie (Goetschius & Tash, 1967).

### *Verkennen van de omgeving*

In de oriënteringsfase gaat het om het verkennen van de lokale gemeenschap, van de locaties of ruimtes waar de jongeren fysiek verblijven en het gedrag van de (groep) jongere(n). Bij het in kaart brengen van de gemeenschap gaat het om informatie over de opbouw van de wijk, leeftijdsopbouw, inkomen, de formele en informele sociale infrastructuur en de behoeften en problemen van de buurt. De gemeente (of het stadsdeel) is een belangrijke leverancier van deze gegevens (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Een aandachtspunt is het verkennen van het aanbod voor jongeren. Hiervoor kan een jongerenwerker bijvoorbeeld inventariseren of er ruimte is voor een extra groep in een ruimte of welke vragen jongeren hebben op het gebied van dienstverlening en activiteiten (Veenbaas et al., 2011).

Het verkennen van de omgevingen waar de jongeren zich ophouden, zoals hangplekken, supermarkten en scholen vindt bijvoorbeeld overdag plaats en op een moment dat de groep er niet aanwezig is. De jongerenwerker kan op deze momenten enerzijds kijken naar zwerfvuil en graffiti en anderzijds naar bronnen van vermaak. Het is belangrijk om deze plekken lopend of met de fiets te bezoeken, want vanuit de auto of het openbaar vervoer zie je als jongerenwerker niet zoveel. Ook ben je als jongerenwerker op deze manier zichtbaarder voor de buurt (Veenbaas et al., 2011). Tijdens de zomermaanden houden veel jongeren zich op in de openbare ruimte. Als het nat, koud en guur wordt, zoeken jongeren warmere en vooral ook drogere locaties zoals koffieshops (Groeneweg, 199).

Voor het in beeld brengen van de groep wordt informatie van derden gebruikt, zoals buurtbewoners, politie, collega's, en sleutelfiguren zoals vrijwilligers (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Ten slotte wordt de groep geobserveerd door er langs te lopen (Schellekens, 1998). Tijdens het observeren is het ook van belang om te constateren welke jongeren er niet zijn, terwijl het logisch zou zijn als zij er wel bij zouden zijn (bijvoorbeeld meisjes). Het is de moeite waard om uit te zoeken waar deze jongeren zich dan wel bevinden. Dat kan door gesprekken aan te gaan met school, ouders, broertjes en zusjes (Paulides & Thije, 1996).

De volgende vragen kunnen als leidraad dienen bij het in beeld brengen van de groep:

- Hoe groot is de groep?
- Wat is de samenstelling?
- Welke leeftijd hebben de groepsleden?
- Wat zijn de gemeenschappelijke kenmerken?
- Waar verblijft de groep?
- Is er informatie beschikbaar over de achtergrond van deze groep en de groepscultuur?
- Wat zijn de verschijningsvormen?
- Door welke jeugdcultuur voelt deze groep zich aangetrokken?
- Wat zijn eventuele aanknopingspunten voor contact?

### *Werken met de (lokale) gemeenschap*

Zoals al genoemd is het binnen het ambulant jongerenwerk van groot belang om met de (lokale) gemeenschap te werken. Het vormt de natuurlijke en belangrijke omgeving voor het leven van jonge mensen en beschikt over de bronnen die nodig zijn om jongeren te ondersteunen (Goetschius & Tash, 1967). Het jongerenwerk vervult een brugfunctie tussen jongeren en de samenleving (Metz, 2011a). Alleen als het intensief samenwerkt met andere partners kan er bijgedragen worden aan de maatschappelijke binding van jongeren. Met ketenvorming in de lokale sociale infrastructuur is samenwerking extra belangrijk geworden (Metz, 2011a; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Binnen de lokale gemeenschap zijn twee niveaus te onderscheiden: (1) het informele gemeenschapsleven en (2) formele sociale infrastructuur met instituties en voorzieningen. Beiden zijn belangrijk voor het ambulant jongerenwerk.

De aanwezigheid van een sterk gemeenschapsleven biedt veel kansen voor jongeren (Groeneweg, 199; Paulides & Thije, 1996). *'Communities can and are expected to do things that other forms of social life are not. The function of the local community is to provide an intermediate form of association for the satisfaction of the*

*basic human needs (physical, emotional and social) in a way which is not possible for smaller units, such as a family or friendship groups, or the larger ones such as the city of the state* (Goetschius & Tash, 1967, p.209). Als de gemeenschap nauwelijks ontwikkeld is, bestaat deze mogelijkheid er niet (Verhagen, 2008).

Toegang tot de formele sociale infrastructuur is van belang omdat daar de voorzieningen zijn zoals onderwijs, schuldhulpverlening, talentontwikkeling, inkomensondersteuning en professionele hulpverlening. Jongerenwerkers moeten ervoor zorgen dat zij met de relevante hulpverleningsinstellingen relaties hebben waardoor problemen van jongeren snel doorverwezen en opgelost kunnen worden (Groeneweg, 1999; Paulides & Thije, 1996; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Een relatief nieuwe samenwerkingspartner van het ambulante jongerenwerk zijn de scholen. Scholen zetten zich naast hun primaire taak, het bieden van onderwijs, steeds meer in voor maatschappelijke uitdagingen zoals het bestrijden van schooluitval, werken aan talentontwikkeling en het bieden van maatschappelijke stages. Het jongerenwerk kan op deze gebieden met de school samenwerken en daarnaast biedt de school een belangrijke vindplaats van jongeren (Sonneveld, 2011; Verhagen, 2008).

Een vertrouwde en verguisde samenwerkingspartner van het jongerenwerk is de politie, vandaar dat ik daar apart op inga. In kwesties rondom overlast, grensoverschrijdingen en criminaliteit komt het jongerenwerk vaak de politie tegen. De politie heeft als kerntaken het houden van toezicht in de publieke ruimte, de handhaving van de openbare orde en het bestrijden van criminaliteit.<sup>9</sup> Vanaf de jaren zeventig gaat de politie meer aandacht besteden aan preventie. Dit is het gevolg van veranderend inzicht over de aanpak van overlast en criminaliteit: voorkomen is beter dan genezen! (Beck, 1992; J. C. J. Boutellier, 2007). Bij de start van de 21<sup>ste</sup> eeuw wordt duidelijk dat de politie al deze werkzaamheden niet meer zelf kan doen, en besluit de politie om zich weer te gaan concentreren op haar kerntaken: toezicht houden, handhaven en criminaliteit bestrijden. Voor de preventieve benadering zoekt de politie samenwerking met maatschappelijke organisaties en voorzieningen, waaronder het jongerenwerk (Torre, Kuppens, & Ferweda, 2007). Het merendeel van deze samenwerking krijgt gestalte in de diverse jeugd-, zorg- en veiligheidsketens. Dit betekent dat het jongerenwerk en de politie zich gedeeltelijk bezighouden met dezelfde vraagstukken. De inzet en aanpak waarmee dat gebeurt, verschilt echter fundamenteel. De politie werkt vanuit het perspectief van veiligheid, houdt zich bezig met toezicht en handhaving, en kan zich daarvoor beroepen op wettelijke bepalingen en sancties zoals boetes of celstraf. Het jongerenwerk werkt vanuit de leefwereld van jongeren, houdt zich bezig met bewustwording, kansen bieden en gedragsverandering, en vindt plaats op vrijwillige basis (Barquioua et al., 2010; Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011).

Het verschil in inzet en benaderingswijze heeft in het verleden tot veel spanningen geleid tussen de politie en het jongerenwerk. De belangen van de politie (veiligheid, rust op straat) en het jongerenwerk (perspectief bieden aan jongeren) staan in sommige situaties haaks op elkaar. Ook de aanpak verschilt. Zo kan het voorkomen dat een politie een jongere beboet voor vernielingen terwijl het jongerenwerk een jongere net gemotiveerd heeft om te gaan kickboxen en daardoor geen tijd meer heeft om op straat rond te hangen. Een laatste bron van spanning in de samenwerking tussen het jongerenwerk en de politie, vormt de vertrouwensrelatie van het jongerenwerk met de jongere. Vanuit dat vertrouwen komt het voor dat het jongerenwerk op de hoogte is van strafbare feiten waarvoor de politie de jongere graag zou laten vervolgen (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011).

De afgelopen jaren is er in de meeste steden en dorpen een vruchtbare samenwerking ontstaan tussen jongerenwerk en politie. Door het verschil in aanpak vullen het jongerenwerk en de politie elkaar goed aan. Jarenlange ervaring heeft geleid tot helderheid over de taak van de politie en de taak van het jongerenwerk, en hoe om te gaan met grenzen en de vertrouwensrelatie. Vaak zijn hierover concrete afspraken gemaakt tussen politie en jongerenwerk, soms binnen de diverse ketens (zie ook subparagraaf: Vertrouwen en betrouwbaarheid). Ten slotte weten het jongerenwerk en de politie elkaar via de diverse ketennetwerken snel te vinden (Barquioua et al., 2010; Ferweda & Kloosterman, 2006; Schellekens, 1998; Schellekens, 1998). Net als dat de ambulante jongerenwerker niet zonder samenwerking met andere instellingen en voorzieningen kan, hebben de instituties zoals het onderwijs, de hulpverlening en de arbeidstoeleiding het ambulante jongerenwerk nodig om de kwetsbare groepen jongeren te bereiken (Bernstein, 1964).

---

<sup>9</sup> <http://www.politie.nl/Overdepolitie/>. Geraadpleegd: 23 augustus 2011.



*'ik houd, zoals iedereen, van korte lijntjes. Ik was eens bij een verzekeringsmaatschappij met een jongere. De man legde alles aan de jongere goed uit, gaf hem een mapje waarin hij alle papieren kon bewaren en nam de tijd. Je zag gewoon dat hij dat heel goed kon. Hem zoek ik altijd op als ik iets van die maatschappij nodig heb'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p.15).

*Praktische aandachtspunten in werken met de gemeenschap:*

- 'A sense of permanence' is belangrijk voor werken met de informele gemeenschap, jongeren en hun ouders. Zeker in kwetsbare wijken vinden veel interventies plaats door professionals die vervolgens weer verdwijnen terwijl de mensen die het betreft er nog middenin zitten, met als gevolg dat de gemeenschap weinig vertrouwen heeft in professionals en niet open staat voor contact. Het kost veel moeite om een positieve relatie op te bouwen. Het verbreken van die relatie kan het eerdere wantrouwen versterken (Krueger, 2000; Oliveira, 2000).
- Aansluiten bij reeds bestaande netwerken zoals het jeugdpreventieteam of het veiligheidshuis is een vruchtbare samenwerkingstrategie. Als de jongerenwerker vermoedt dat er iets aan de hand is, kan hij dat inbrengen in het netwerk en daar: (1) vragen of meer signalen zijn; (2) advies vragen hoe te handelen; (3) vroegtijdig partners informeren en inschakelen (Verhagen, 2008).
- Zorgdragen voor een vast contactpersoon. Als het 'jongerenwerk' te klein is als partner, kan er samengewerkt worden met andere jongerenwerkinstellingen. Gezamenlijk kan er dan zorg worden gedragen voor één contactpersoon (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007; Veenbaas et al., 2011).
- Optreden als een betrouwbare partner. Dat houdt onder andere in: afspraken nakomen en meerwaarde zichtbaar maken (Sonneveld, 2011; Veenbaas et al., 2011).
- Bij problemen in de samenwerking, gebruik maken van het managementniveau [vaak zijn die het gevolg van spanningen tussen instellingen, en kan de jongerenwerker als persoon daar niet veel aan doen] (Barquioua et al., 2010; Paulides & Thije, 1996; Veenbaas et al., 2011).

*Vertrouwen en betrouwbaarheid*

Samenwerking rondom jongeren vraagt vaak om het delen van informatie. Immers, als een jongerenwerker niet weet wat er aan de hand is, is het moeilijk om samen met de jongere(n) het probleem aan te pakken. Het delen van informatie is ingewikkeld omdat veel van wat de jongerenwerker (maar ook politie, school, hulpverlening) weet in vertrouwen verteld is en Europa/Nederland – terecht – een strenge privacy wetgeving kent. De meeste instellingen die samenwerken hebben daar onderling afspraken over gemaakt. Ook staan er in cao's en in gedragscodes afspraken over het delen van informatie (Veenbaas et al., 2011). Daarom is het van belang dat een jongerenwerker op de hoogte is van de afspraken rondom het delen van informatie en dat hij/zij deze tijdig communiceert richting de jongeren. Jongeren weten dan hoe het jongerenwerk met informatie omgaat (Veenbaas et al., 2011). Een alternatief is dat de jongerenwerker vooraf met de betrokkenen bespreekt wat hij/zij wel en niet wilt vertellen over de jongeren aan anderen, zoals ouders of school (Veenbaas et al., 2011).

De basis van het ambulant jongerenwerk is de vertrouwensrelatie met de jongere, en de jongere(n) voert de regie. Desondanks kunnen er situaties voorkomen waarin de ambulant werker de regie overneemt en in het uiterste geval zonder overleg met de jongere vertrouwelijke informatie deelt of ingrijpt. Hier kan sprake van zijn in situaties waarin de wet, het publieke belang of de persoonlijke veiligheid en/of gezondheid in gevaar zijn. Voorbeelden daarvan zijn crimineel gedrag, verspreiding van Hiv of TBC, of slachtofferschap van (seksuele) mishandeling (Milburn et al., 2000). Gezien de ernst van de situatie en het schenden van het vertrouwen is het verstandig om deze stappen (als jongerenwerkers) nooit op eigen houtje te nemen, maar altijd vooraf te bespreken in het team en met de teamleider. In veel organisaties zijn ook hier afspraken over gemaakt (Veenbaas et al., 2011).

## 8.2 Contact leggen

Het eerste contact met jongeren is erg belangrijk. Dan worden de 'betrekkingen' geregeld. Is de jongerenwerker aardig? Heeft hij/zij iets zinnigs te melden? Is de jongerenwerker oprecht geïnteresseerd? (Schellekens, 1998). Het eerste contact bestaat uit het benaderen van de jongere(n), het daadwerkelijke

contact en vervolgens het bouwen aan binding. Voordat de jongerenwerker daadwerkelijk contact maakt, is het belangrijk dat de jongerenwerker nadenkt over hoe degene dat wil doen (Schellekens, 1998). De benaderingswijze moet afgestemd worden op de doelgroep. De straat is het domein van jongens en jongemannen. Voor het contact leggen met meisjes en jonge vrouwen is een andere benadering noodzakelijk. Dan bieden aanknopingspunten als: mond-tot-mond reclame, informele ontmoetingen, sms'jes, sociale media en spreekuren uitkomst (Kelderman & Jezek, 2010). Uit de literatuur over ambulante jongerenwerk komen de onderstaande methodische aspecten van contact leggen aan de orde.

#### *Benaderen, ontmoeten en verbinden*

Het eerste contact met een (groep) jongere(n) begint met het benaderen. Vaak leidt de nadering al tot eerste reacties. Jongeren zien iemand aankomen en vragen zich af wie degene is die op hen afkomt en wat degene van hen moet. Afhankelijk van de aard van de groep, kan de benadering al enige spanning oproepen. Door de benadering te rekken, en zelfs op het laatste moment door te lopen, kan de spanning worden opgebouwd (Schellekens, 1998). Het is belangrijk dat een jongerenwerker zijn gevoel serieus neemt bij bijvoorbeeld het contact leggen met een groep jongeren die niet benaderbaar is. Als jongerenwerkers kun je de groep gedag zeggen, doorlopen en een volgende keer terugkomen. Het kan zijn dat jongeren bezig zijn met illegale activiteiten of dat er spanningen zijn onderling en er geen ruimte is voor een inbreuk op hun activiteiten (Veenbaas et al., 2011).

Als de jongerenwerker oog in oog staat met de groep, is het tijd voor de openingszin. Hierbij staat de jongerenwerker voor de keuze om direct met de deur in huis te vallen of om eerst contact te maken (en de spanning nog wat langer aan te houden). Bijvoorbeeld met vragen als: 'Staan jullie hier goed?' Of: 'Mag ik jullie iets vragen?' In deze fase is de toon heel belangrijk: niet te hard, niet te zacht, niet te timide. En daarnaast is het belangrijk om passende omgangsvormen in te zetten bij het eerste contact. Denk hierbij aan het wel of niet geven van een hand en het maken van oogcontact. Overigens spelen in de toon en omgangsvormen culturele verschillen een rol. In de Nederlandse cultuur is elkaar in de ogen kijken een vorm van openheid, waarbij in andere culturen dat soms als onbeleefd wordt ervaren (Schellekens, 1998). Direct na het eerste contact gaat de jongerenwerker op zoek naar aansluitingsmogelijkheden bij de jongeren. Hierbij zet de jongerenwerker zo breed mogelijk in. Belangrijk is daarbij dat de jongerenwerker niet wordt ervaren als 'uithoorder'. Belangrijk is ook te voorkomen dat jongeren het gevoel krijgen dat er van alles moet. Jongeren moeten eerst de kans krijgen om de ambulante jongerenwerker te leren kennen. Onderwerpen voor het eerste gesprek zijn kwesties als: het weer, iets in de inrichting van de buurt of een voorval op straat. Moeilijke onderwerpen moeten in het eerste contact worden vermeden, zoals thuis, school, werk, middelengebruik en politie (Schellekens, 1998). Humor werkt goed als smeermiddel (Veenbaas et al., 2011). Het eerste contact mag nooit te lang duren, ongeveer 15 tot 30 minuten. Door op de jongeren af te stappen, verstoort de jongerenwerker hun dagelijkse bezigheden (Veenbaas et al., 2011). Vaak verstomt het gesprek vanzelf en wil de groep overgaan tot de orde van de dag. Langer blijven levert ongemakkelijke situaties op, jongeren verliezen interesse en de jongerenwerker staat er verloren bij. Beter is afscheid nemen en toezeggen binnenkort terug te komen. Als er vragen lijken te zijn, is het handig om telefoonnummer en naam achter te laten. Ook is dit een manier om het contact te bevestigen. Sommige jongerenwerkers schrijven die op een papiertje of bierviltje, en vragen dan aan de jongere of het te lezen is. Dit is persoonlijker dan een visitekaartje (Schellekens, 1998).

*'Praat met een stel jongens, dan interesseren ze zich niet voor de overlast die ze veroorzaken. Daar moet je ook niet over beginnen. Maar ze willen wel de problemen oplossen die ze ervaren, bijvoorbeeld dat ze door de politie worden weggejaagd van hun favoriete plek'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p.79).

#### *Groepsdynamiek*

In de oriënteringsfase en het contact leggen is het belangrijk dat de jongerenwerker zich bewust is van groepsdynamiek. Vooral in de periode voor in de adolescentiefase is binding aan de *peer group* heel belangrijk. Het brein van pubers is hypergevoelig voor sociale uitsluiting (Crone, 2008). Vandaar dat jongeren erop uit trekken en sociale relaties aangaan (Hoorik, 2011). Groepsvorming komt voort uit een vorm van gezamenlijkheid, zoals buurt, school, vrijetijdsbesteding of voorkeuren voor culturele uitingen (jeugdculturen,

in muziek, kledingstijl, sieraden, taalgebruik, dans en middelengebruik) (Schellekens, 1998). Groepen zijn geen massieve en statische eenheden, maar bestaan uit drie niveaus: groep, subgroep en individuen (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Tegenwoordig maken jongeren vaak deel uit van meerdere groepen (Veenbaas et al., 2011).

Werken met groepen heeft als aandachtspunt dat de groeps cultuur boven de individuele werkelijkheid wordt geplaatst. De jongerenwerker kan de groeps cultuur – onbedoeld – bestendigen, en aspiraties en mogelijkheden van individuele jongeren niet herkennen (Schellekens, 1998). Bejegening van de groep is tijdens het eerste contact cruciaal. Als een groep wordt benaderd als reischoppers ontstaat er een andere sfeer dan wanneer zij worden aangesproken als sporters. Hoewel het niet altijd helpt om de feitelijke situatie te veranderen, helpt het vaak wel om de beleving te wijzigen (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Als de jongerenwerker meegaat in de negatieve beschrijving, kan datt tot gevolg hebben dat jongeren zichzelf ook zo gaan zien, en inderdaad niets meer willen met uitzondering van rotzooitrappen (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011).

In de oriënteringsfase is het van belang om te ontdekken hoe de groep is opgebouwd en contact op te bouwen met alle lagen van en rollen in de groep (Schellekens, 1998). Hierbij is het tevens van belang om een goede ingang in de groep te kiezen, door bijvoorbeeld te beginnen met de (hulp) leiders of de onafhankelijken. De volgende rollen zijn in een groep te onderscheiden. Het kan per situatie verschillen, welke personen deze rollen vervullen:

- leiders, ze staan niet altijd zichtbaar op de voorgrond, maar hebben wel een groot aandeel in de regie van de groep;
- randfiguren, jongeren die zich afzijdig houden in de groep;
- meelopers, jongeren die helemaal opgaan in de groep, vaak bij gebrek aan alternatieven. Nogal eens betreft dit jongeren die sociaal kwetsbaar zijn, weinig sociaal geworteld zijn en het risico lopen zich te laten opjatten tot ongewenst en grensoverschrijdend gedrag;
- opjutters, jongeren die staan te fluisteren en continu proberen de boel (te laten) verstieren;
- volgers, jongeren die actief leiders steunen en namens hen diverse taken uitvoeren;
- zielenpoten of losers, jongeren die nog wel getolereerd worden door de groep, maar het zwaar te verduren hebben en (het risico lopen) getreiterd te worden;
- niet-geaccepteerde jongeren, jongeren die graag bij een groep willen horen maar er niet bij horen (Veenbaas et al., 2011).

### *Houding*

De persoonlijke presentatie door middel van kleding en uiterlijke verzorging is een voertuig voor het eerste contact. Het kan dienen voor herkenning, het prikkelen van de nieuwsgierigheid, het oproepen van afkeuring en zelfs leiden tot afwijzing. Ook hierin is zorgvuldigheid van belang. Een eerste indruk op basis van uiterlijk kan tot gevolg hebben dat de jongeren op hun beurt de jongerenwerker stigmatiseren (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011).

De basishouding van de ambulante jongerenwerker bestaat uit nieuwsgierigheid, diepgaande interesse in jongeren, goed kunnen luisteren en jongeren kunnen triggeren (hun aandacht vast kunnen houden) (Milburn et al., 2000; Paulides & Thije, 1996; Veenbaas et al., 2011). Cruciaal hierbij is het echt aanwezig zijn door volledig betrokken te zijn bij wat er gebeurt (voetbal, discussie, triest verhaal). Dit is vaak niet eenvoudig, gezien de vele kwesties die er spelen en de noodzaak om bepaalde targets te halen (Krueger, 2000).

Het contact hoeft niet te zwaar beladen te zijn. Een laagdrempelige en losse presentatie met humor kan goed werken. Ook maakt een kort gesprek op gelijke voet meer kans op vervolggesprekken en vertrouwen dan hooghartig of belerend aanspreken met het opgeheven vingertje (Groeneweg, 199). Een ander aandachtspunt is dat de jongerenwerker duidelijk is over wat jongeren wel en niet van hem/haar kunnen verwachten en over zijn/haar grenzen (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011).

### *Drempels verlagen*

Veel mensen – ook jongerenwerkers - vinden het spannend om het eerste contact te leggen. Je kent elkaar nog niet, en weet dus niet wat er kan gebeuren in dat contact. Het gevolg is dat de meeste mensen pas

contact leggen als het echt nodig is of als degene het heel graag wilt. Enkele instrumenten voor jongerenwerkers om het leggen van contact te vereenvoudigen zijn:

- De jongerenwerker voert een enquête uit. Met de introductie van het onderzoek en de lijst met vragen in de hand, is zowel de persoon van de jongerenwerker gedekt, als de opdracht en is er reden tot het verzamelen van informatie (Schellekens, 1998).
- Foto-inventarisatie van omgevingen waarin jongeren verblijven, waarbij de jongerenwerker vraagt of degene een foto van de groep mag maken. Het eerste contact is op deze manier gelegd, en er is ruimte voor vervolgesprek over jongeren en openbare ruimte (Schellekens, 1998).
- De jongerenwerker kan aansluiten bij iemand die al wel een vertrouwensrelatie met de groep heeft en kan degene vragen om hem/haar te introduceren in de groep. De jongeren zijn dan snel geneigd om je als nieuwkomer het voordeel van de twijfel te geven. Scholen zijn vaak ook een goede manier om in contact te komen met jongeren (Veenbaas et al., 2011).

### 8.3 Relatieopbouw

Het eerste contact is slechts het begin. Vaak liggen dan nog niet de echte vragen en problemen op tafel, alleen als die acuut en groot zijn, wordt daar een vreemde bij betrokken. Meestal is dat dus niet zo. Jongeren willen eerst de kat uit de boom kijken voordat zij met vreemden over hun problemen willen praten. Het is dan ook belangrijk dat de jongerenwerker de gelegenheid hiervoor geeft aan jongeren en een relatie probeert op te bouwen door te investeren in het contact (Schellekens, 1998). Dat kan zowel door activiteiten aan te reiken, als door oprecht geïnteresseerd te zijn in wat de jongeren bezighoudt (Barquioua et al., 2010; Milburn et al., 2000; Paulides & Thije, 1996; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008).

Net als de oriëntatie en het leggen van contact, vraagt het opbouwen van de vertrouwensrelatie grote zorgvuldigheid. De jongerenwerker maakt hiervoor gebruik van de informatie die hij of zij heeft verzameld in de oriëntatiefase, vult die aan met haar of zijn eerste indrukken van de groep en stelt eventueel beelden en verwachtingen bij. Overeenkomsten en tegenstrijdigheden, zijn vaak belangrijke aanwijzingen. Bij het maken van de keuze voor vervolcontact is de opdracht aan het ambulant jongerenwerk leidend. Hierbij denkt de jongerenwerker goed na over de strategie, zowel richting jongeren (binding en overtuigingskracht), als richting opdrachtgever (proces en resultaat). Het kan zijn dat het nodig is om het één en ander voor te bespreken met andere partners voordat de jongerenwerker opnieuw het contact aangaat met de jongeren (Schellekens, 1998).

Vervolgens vindt het tweede, derde en vierde contact met de jongeren plaats. De jongerenwerker probeert bij zo veel mogelijk aspecten van het leven van jongeren betrokken te zijn *'van fun tot nadenken over het eigen leven'* (Verhagen, 2008). Voorzichtig ontstaat een gevoel van herkenning en wellicht van respect en betrouwbaarheid (als een jongerenwerker belooft iets te doen, is het van belang dat hij/zij het vervolgens ook daadwerkelijk doet) waardoor onderling vertrouwen kan groeien (Schellekens, 1998). Daarnaast dient de jongerenwerker geduld op te kunnen brengen. Voor veel jongerenwerkers is het moeilijk te accepteren dat het lang duurt voordat contact leidt tot 'actieve werkrelaties' waarin jongeren een stap verder komen. Vertrouwen opbouwen kost tijd, maakt deel uit van de verkenningsfase, die noodzakelijk is om verder te kunnen op basis van vertrouwen (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011).

Het verschilt per jongere en per doelgroep hoeveel er geïnvesteerd moet worden in het maken van een goede betrekking (Schellekens, 1998). De investering in relatieopbouw kan minder worden als de partijen van elkaar weten wie ze zijn, wat ze voor elkaar kunnen betekenen en waar zij elkaar kunnen bereiken. De jongerenwerker zal hierbij moeten zoeken naar een relatie die met zo min mogelijk investering, een optimaal rendement opbrengt (Schellekens, 1998). Soms kan het gebeuren dat de prioriteiten veranderen, of andere groepen alle aandacht opeisen. Jongeren ervaren dat soms als vertrouwensbreuk, *'vroeger kwam hij nog wel, maar tegenwoordig zien we hem nooit meer'*. Dan is het beter richting de jongeren te communiceren waarom de jongerenwerker er niet meer is, en wat degene nu wel doet (Schellekens, 1998).

Uit de literatuur over relatieopbouw in het ambulant jongerenwerk komen de volgende methodische aspecten aan de orde: groepsdynamiek, ritme, ouderbetrokkenheid en distantie & nabijheid.

### *Groepsdynamiek*

In het opbouwen van een vertrouwensrelatie is het van belang dat de ambulante jongerenwerker aansluiting zoekt bij alle niveaus van de groep. In werken met een hele groep, zijn de interesses van de grootste, meest invloedrijke subgroep leidend. Om de hiërarchie (en ongewenst gedrag) binnen de groep te doorbreken is het van belang om ook relaties te leggen op het niveau van subgroepen en van individuen (Veenbaas et al., 2011). Aansluiting zoeken op individueel niveau kan door terug te komen op een individuele vraag. Verhalen over wat hen bezighoudt, biedt een aanknopingspunt voor relatieopbouw met subgroepen. Aandachtspunt is dat de jongerenwerker oog houdt voor de interesses van de andere subgroepen (Schellekens, 1998).

### *Ritme*

Het opbouwen van relaties gebeurt meestal niet in een of twee gesprekken. Continuïteit van het contact is daarom erg belangrijk. Het ontwikkelen van een ritme is daar een middel voor (The International Network of Social Street Workers, 2009). Zowel jongeren als de gemeenschap weten dan dat de jongerenwerker komt, wat ook weer een grond voor vertrouwen vormt. Vormen van ritme zijn:

- Op een vast moment, een bepaalde plek bezoeken of een spreekuur organiseren in een jongerencentrum of wijkcentrum;
- Aanwezig zijn in de buurt, door er te fietsen, boodschappen te doen of een frietje te eten. De jongerenwerker wordt op deze manier een bekend gezicht voor de jongeren waardoor hij/zij groepen ook weer makkelijker kan benaderen (Groeneweg, 199; Veenbaas et al., 2011).
- Het nakomen van beloftes en duidelijkheid bieden over wat een jongerenwerker kan betekenen (Veenbaas et al., 2011). Dit is niet alleen van belang voor het contact dat de jongerenwerker heeft met de jongeren, maar ook voor het algemene vertrouwen in de samenleving – en de bereidheid van jongeren om weer aan te haken bij die samenleving (McLeod, 2010; Oliveira, 2000).
- Aandacht voor transities, overgangen, is belangrijk in het ambulante jongerenwerk. De ambulante jongerenwerker is continu bezig met het maken van overgangen. Werkers bewegen zich van de ene plek naar de volgende, van ene afspraak naar de andere afspraak. Ook organiseren zij regelmatig samenkomsten en activiteiten. De overgangen zijn belangrijke contactmomenten – zeker met mensen die geen ervaring hebben met succesvolle overgangen. Jongerenwerkers hebben de neiging om deze overgangen te vergeten, reserveren er te weinig tijd voor bij bijeenkomsten of gaan weg zonder afscheid te nemen. Zij onderschatten het belang (en de gevolgen van) scheiding (Krueger, 2000).

*'Deze jongeren zijn gevoelig voor personen, niet voor een product of een instelling. Ze komen echt voor jou persoonlijk. Daardoor kunnen ze zich aan jou gaan hechten. ... Dat is op zich niet slecht, maar je moet oppassen dat je geen verwachtingen wekt die je niet kunt waarmaken'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p. 18).

### *Ouderbetrokkenheid*

Literatuur wijst uit dat steun en betrokkenheid van de directe omgeving bij de ontwikkeling van kinderen, ook voor jongeren heel belangrijk is (Bernstein, 1964; Brasil & Koller, 2008; Rikers, 2009; Rikers, 2009). Daarnaast biedt ouderbetrokkenheid inzicht in de thuissituatie van de jongere en kunnen ouders betrokken worden bij het oplossen van problemen van de jongeren (Barquioua et al., 2010; Veenbaas et al., 2011). Vooral voor meiden geldt dat zij de toestemming van ouders nodig hebben om deel te kunnen nemen aan bepaalde activiteiten of gebruik te kunnen maken van specifieke voorzieningen (Gemmeke et al., 2011; Kelderman & Jezek, 2010; Veenbaas et al., 2011).

Over de wijze waarop vorm te geven aan de ouderbetrokkenheid in het ambulante jongerenwerk is weinig bekend. Dit kan er op duiden dat ouderbetrokkenheid in het ambulante jongerenwerk nog weinig vorm krijgt. Overigens is dit niet vreemd: een van de oorzaken dat jongeren zich in de openbare ruimte begeven is dat zij niet thuis kunnen of willen zijn. Ook zijn een gebrek van steun van thuis en de aanwezigheid van problemen thuis belangrijke redenen dat jongeren terecht komen bij het ambulante jongerenwerk (Goetschius & Tash, 1967; Kelderman, 2002; Milburn et al., 2000; Schellekens, 1998).

### *Distantie en nabijheid*

Ambulant jongerenwerk betekent dat de werker fysiek nabij de doelgroep is. De werker volgt en is deel van hun leven, door hun ruimtes en tijd te delen (The International Network of Social Street Workers, 2009). Het dilemma distantie en nabijheid is sterk aan de orde in het ambulant jongerenwerk. Zeker als relatieopbouw een langdurig proces is, bestaat er het risico dat de jongerenwerker onderdeel wordt van de leefwereld van de jongere, en nog sterker: zelf het perspectief van de leefwereld van de jongeren overneemt. Wat dit versterkt is dat de ambulant jongerenwerkers zich met de (groepen) jongeren aan de onderkant van de samenleving bevinden en samen met de jongeren moeten vechten voor toegang tot de dominante samenleving (Oliveira, 2000). Desondanks zijn de jongeren er niet meegeholpen als de ambulant werkers zich met hen identificeren (Groeneweg, 199; Schellekens, 1998). Distantie is nodig om op een professionele manier de jongere of de jongere groep te ondersteunen, een spiegel voor te houden, te confronteren en te motiveren: 'Jongeren willen rolmodellen, niet iemand die zich met hen identificeert. Ze verwachten niet dat je hun seksistische taalgebruik gaat overnemen of hun racistische leuzen goedkeurt. Ze zoeken de confrontatie. En daarin moet de jongerenwerker zijn of haar positie kiezen op een zodanige manier dat de jongere niet wordt afgewezen, maar wel duidelijk wordt gemaakt wanneer zij grenzen overschrijden. Het is mogelijk om jongeren in hun waarde te laten, en tegelijkertijd afkeuring laten blijken wanneer zij antisociaal gedrag vertonen' (Paulides & Thijs, 1996, p17-18).

### *8.4 Signaleren*

Ambulant jongerenwerk zoekt jongeren op in hun directe leefomgeving om te achterhalen wat knelpunten, problemen, ambities en dromen van de jongeren zijn en welke mogelijkheden er zijn om de drempels weg te nemen en de wensen te realiseren. Hoewel signaleren vanaf het eerste contact met de leefomgeving een taak van het ambulant jongerenwerk is, geldt dat een vertrouwensrelatie met de jongere(n) een voorwaarde is om samen met de jongere(n) te onderzoeken wat hun angsten, problemen, ambities en dromen zijn. Vandaar dat er eerst geïnvesteerd wordt in het oriënteren, contact leggen met jongeren en het opbouwen van een vertrouwensrelatie voordat er ingegaan wordt op het signaleren.

Zodra de jongerenwerker het gevoel heeft dat er iets speelt, individueel of op (sub)groepsniveau probeert de jongerenwerker daar meer te weten over te komen. Dat hoeft niet altijd te gebeuren door direct informatie in te winnen. Het kan ook door schijnbaar onbenullige vragen te stellen, waardoor de mogelijkheid ontstaat om reacties van de jongeren te peilen. Als een jongere open blijft antwoorden, is het mogelijk loos alarm, wordt een jongere kortaf, of ontwijkt die het gesprek dan weet de jongerenwerker meestal dat er iets speelt (Veenbaas et al., 2011). Als er een goed contact is met de jongere, kan de jongerenwerker directer zijn en vragen: 'ik zie dit en dit bij jou, hoe zie jij dat?' Jongeren krijgen zo de kans om te reageren, en zelf de ruimte te nemen om meer te vertellen. Soms is er niets aan de hand, soms wil een jongere daar niet met de jongerenwerker over praten. Ook kan het zijn dat de jongere het niet goed weet, en dan kan de jongerenwerker helpen om het probleem te verhelderen (Veenbaas et al., 2011).

In beide situaties hebben jongeren tijd nodig om zelf na te denken hoe zij daarmee verder willen, en of ze deze kwestie wel met de jongerenwerker willen bespreken. Immers, deelname aan het ambulant jongerenwerk is vrijwillig en onderdeel van de pedagogische aanpak van het ambulant jongerenwerk is dat jongeren zelf de regie voeren omdat zij daardoor ervaren hoe het is om grip op hun leven te hebben (Selen, 1989). Als de jongerenwerker later op de kwestie terugkomt, geeft de jongerenwerker enerzijds nogmaals aan dat de jongere(n) bij hem of haar terecht kunnen en anderzijds laat de jongerenwerker weten dat zij of hij het niet is vergeten. Dit laatste is heel belangrijk voor jongeren die zich ongelukkig voelen. Zij krijgen op deze manier het signaal dat ze er niet helemaal alleen voorstaan. En voor jongeren die het slechte pad opgaan wordt het duidelijk dat zij dat niet onopgemerkt kunnen doen (Veenbaas et al., 2011).

In het signaleren is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de drie niveaus: groep, subgroep en individu. Inzet van het ambulant jongerenwerk is het versterken van de weerbaarheid van individuele personen. Waar mogelijk wordt daarbij gebruik gemaakt van de kracht van de groep, maar het kan ook betekenen dat jongeren worden losgeweekt van de groep (Veenbaas et al., 2011). Echter, om mee te gaan met de jongerenwerker, moet de individuele jongere zich losmaken van de groep. Niet zelden is dat teveel gevraagd (Schellekens, 1998).

De afgelopen jaren is er een drietal methoden voor het signaleren ontwikkeld. Dat zijn (1) social sketch mapping; (2) SAARA en (3) Shortlist methodiek. De werkwijzen verschillen onderling in de mate van jongerenparticipatie, de gerichtheid op verandering, en doel van signaleren. De shortlist methodiek is al beschreven in de ontstaansgeschiedenis van het jongerenwerk (hoofdstuk 3). Hier licht ik de andere twee instrumenten toe.

#### *Social sketch mapping*

*Social sketch mapping* is een werkwijze om inzicht te krijgen in de beleving die jongeren hebben van hun omgeving. Ook is de gemaakte kaart heel geschikt om aan andere (sociale)(professionals) uit te leggen hoe jongeren de wereld om hen heen ervaren (Whelan, 2010). De aanpak ziet er als volgt uit:

1. Breng de omgeving van jongeren in kaart. Houd hierbij rekening met het verschil in ruimtegebruik door de tijd heen;
2. Geef aan wat veilige en onveilige plekken zijn;
3. Geef aan in welke ruimtes en waar jongeren zich ophouden en wat de kenmerken zijn van de jongeren die de verschillende ruimtes gebruiken (leeftijd, sekse, etniciteit);
4. Teken de belangrijkste voorzieningen voor jongeren;
5. Voeg een sociale dimensie aan de kaart toe. Beschrijf hoe de ruimte het gedrag van jongeren beïnvloedt. En andersom, hoe jongeren de ruimte beïnvloeden. En vooral: denk na over hoe jongeren deze ruimtes ervaren;
6. Organiseer met groepjes jongeren een discussie waarin zij uittekenen hoe zij die specifieke ruimtes ervaren. Nodig hen uit om aan te geven, welke ruimtes zij veilig vinden, welke onveilig, wat chill-plekken zijn en waar zij graag hun tijd doorbrengen met activiteiten. Vraag tot slot aan de jongeren hoe zij die ruimtes ervaren.

#### SAARA-analyse

De SAARA-analyse is in het Heuvelland (Limburg) door het jongerenwerk ontwikkeld om groepen jongeren beter in kaart te brengen. Met behulp van de SAARA-analyse worden groepen jongeren omschreven, en wordt beschreven wat het probleem is en wat de jongeren doen. Op basis daarvan wordt bepaald hoe de jongerenwerkers en andere partners moeten handelen. De omschrijving van het probleem moet zo helder en concreet mogelijk gebeuren, zodat kan worden bepaald in hoeverre de ondernomen actie succesvol is geweest (Verhagen, 2008). De SAARA-analyse bestaat uit:

1. Doelgroepanalyse. Dit behelst een beschrijving van de groep. Er worden vragen beantwoord als: wat is de grootte van de groep? Welke leeftijd en geslacht hebben de leden? Uit welke wijken zijn zij afkomstig? Wat is hun sociale achtergrond? Gaan zij naar school of hebben zij werk?
2. Locatieanalyse. Het gaat hier om de plaats waar de jongeren elkaar treffen en de tijdstippen waarop dit gebeurt.
3. Beschrijving van de overlast door buurtscanning. Hoe ervaart de buurt de groep? Wie klaagt wanneer waarover? Dit wordt geverifieerd met politiegegevens. Analyse van het probleem en de wensen en behoeften van jongeren. Dit is een beschrijving van de oorzaken en achtergronden, een inventarisatie van de behoefte, wensen en meningen van de jongeren, en een inventarisatie van door jongeren zelf aangedragen oplossingen of interventiestrategieën.
4. Beschrijving van activiteiten en contacten. Welke acties zijn er ondernomen en op welke momenten was er contact? Wat zijn de afspraken met welke netwerkpartners?
5. Evaluatie en effectbeschrijving.

*'there is a fine line between talking too long on the streetcorner without action and acting too quickly'*  
(Burgess and Burgess 2006, p11 in Whelan, 2010).

### 8.5 (Handelings)perspectieven

Uiteindelijk doel van het ambulant jongerenwerk is dat jongeren de regie en verantwoordelijkheid nemen over (het verbeteren van) hun eigen leven. Als voor jongeren helder is, hoe zij hun leven willen vormgeven, kan het ambulant jongerenwerk aan de slag om jongeren te stimuleren en ondersteunen om dat te realiseren. Hierbij is het ambulant jongerenwerk wel gebonden aan de kern van haar eigen professionaliteit: vinden, binden, motiveren en doorleiden. Het ambulant jongerenwerk beschikt niet over de specialistische expertise die jongeren nodig hebben om zichzelf en hun leven verder te ontwikkelen (Veenbaas et al., 2011).

Groepsdynamiek is een belangrijk instrument in het realiseren van die handelingsperspectieven. Het groepsgewijs aanspreken op negatief groepsgedrag is risicovol, de kans is aanwezig dat de groep het interessant vindt om op deze wijze bejegend te worden, en de jongerenwerker onbedoeld het negatieve gedrag oproept. Een tweede risico is dat jongeren zich niet persoonlijk aangesproken voelen, en zich verschuilen achter de anonimiteit van de groep (Veenbaas et al., 2011). Het is wel zinvol om een groep collectief aan te spreken, als (1) de groep kan gebruiken om een individuele jongere tot de orde te roepen en (2) als een groep negatieve invloed heeft op individuele leden, en je de groep ter verantwoording roept (Veenbaas et al., 2011). In het contact met individuen zijn er meer mogelijkheden, kansen tot activeren dan in contact met (sub)groepen. Echter, om mee te gaan met de jongerenwerker, moet de individuele jongere zich losmaken van de groep (Schellekens, 1998). Deze aanpak biedt kansen aan jongeren die een wat zelfstandige positie in de groep hebben of een voorbeeldfunctie voor andere jongeren hebben, waardoor zij anderen kunnen meenemen. Praktische tips in werken met groepen:

- spreek leiders aan op irritant gedrag;
- houd opjutters in de gaten en spreek aan op stokend gedrag;
- erken de volgers, en nodig ze uit om ook zelfstandig initiatieven te nemen;
- versterk het zelfvertrouwen van meelopers;
- geef losers de kans hun kracht te laten zien aan de groep, en spreek ze niet in de groep aan op negatief gedrag;
- geef meelopers of losers een positie in de groep, door ze een specifieke taak toe te bedelen (Veenbaas et al., 2011).

De praktische dienstverlening van het ambulant jongerenwerk bestaat uit informatie en advies, activeren en doorleiden. Hieronder worden zij één voor één uitgewerkt.

#### *Informatie & advies*

De vertrouwensrelatie met de jongere staat aan de basis van de informatie en adviesfunctie. De jongerenwerker moet daarom ook uitstralen dat hij of zij een luisterend oor heeft en vertrouwelijk met de informatie omgaat. Om aansluiting te houden moet de jongerenwerker het tempo van de jongeren volgen en niet te snel gaan. *'Geen advies geven als zij daar niet om vragen, niet zeggen wat ze moeten doen of proberen ze de hulpverlening in te praten. Je sluit aan bij wat ze zelf willen'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p.58). Ten slotte is dient de werker zorgvuldig te zijn met het geven van informatie en advies, omdat slecht (aansluitend) advies tot gevolg kan hebben dat jongeren nooit meer anderen benaderen voor advies (McLeod, 2010).

Praktisch is het belangrijk dat de jongerenwerkers veel gelegenheid creëren waarbij jongeren makkelijk een praatje kunnen maken, om vervolgens terloops hun vraag naar voren te kunnen brengen. Bij individueel contact is dat eenvoudiger dan in het werken met groepen. Door zich veel op te houden tussen de jongeren en smoesmomenten te creëren, geeft de jongerenwerker jongeren die mogelijkheid. Voorbeelden zijn het op zak hebben van een aansteker zodat jongeren een reden hebben om contact te maken, op kantoor een grote pot snoep op tafel hebben zodat jongeren een reden hebben om binnen te lopen of te dralen bij opruimen en vertrek zodat jongeren de gelegenheid hebben om even alleen met de jongerenwerker te praten (Veenbaas et al., 2011).

Veel jongerenwerkers gebruiken de eigen ervaring als basis voor advies, in het bijzonder als jongerenwerkers een vergelijkbare achtergrond hebben als de doelgroep waarmee zij werken. Hoewel de persoonlijke ervaring een belangrijke bron van advies is, is het niet altijd een passende bron van advies. Het doet onvoldoende recht



aan de individuele eigenschappen van enerzijds de jongerenwerker en anderzijds de jongere. Dit maakt dat situaties wel vergelijkbaar zijn, maar reacties, gevoelens en passende handelingsperspectieven verschillend zijn. Ook zijn er vaak verschillen in leefomstandigheden tussen de jongerenwerker toen, en de jongere in kwestie nu. Denk daarbij aan de fysieke en economische omstandigheden, de thuissituatie en de positie van de jongere in de *peergroup* (McLeod, 2010).

### *Activeren*

Kern van activeren is ervoor zorgen dat jongeren zelf in beweging komen. Jongeren doen dat niet uit zichzelf, zij weten de weg niet en vaak zijn er problemen die eerst om een oplossing vragen (Schellekens, 1998).

*'Eigenlijk is het belangrijkste wat wij doen, jongeren motiveren – om werk te zoeken, om een opleiding te doen, om voor zichzelf te zorgen of alleen maar iets te doen om uit hun passiviteit te komen. Daarin moet je dus zoeken naar persoonlijke motivators: waarvan gaat iemand nu harder lopen, waarvan wordt hij enthousiast?'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p.83). Aanwezigheid van hoop, het hebben van perspectief is voor jongeren heel belangrijk om ontvankelijk te zijn voor gedragsverandering. Als dat ontbreekt, dan heeft activeren eigenlijk geen zin (Bernstein, 1964).

Er zijn drie gronden voor het activeren van jongeren:

1. het oplossen van een probleem;
2. een sterke wens vanuit de jongere(n);
3. betrekking met de jongerenwerker – als jongeren zelf weinig noodzaak, wens voelen, kan een goede relatie met de jongerenwerker (die door de jongere ook gewaardeerd wordt) reden zijn om iets te gaan ondernemen. Echter, om de relatie als activeringsstrategie te gebruiken, is er een actieve benadering van de jongerenwerker nodig – het gaat niet vanzelf (Schellekens, 1998).

Als het ambulante jongerenwerk steeds dezelfde signalen, vragen of wensen hoort, kan dat reden zijn om vanuit het ambulante jongerenwerk een project te starten, vaak in samenwerking met de jongeren en met de omgeving (Groeneweg, 1999). Op termijn is het de bedoeling dat anderen het project overnemen. Het ambulante jongerenwerk heeft dan weer haar handen vrij voor de kern van haar professionaliteit: vinden, binden, motiveren en doorleiden. Potentiële anderen zijn: de buurt, het verenigingsleven, het jongerenwerk, brede welzijnsorganisaties, jongerenloket of de jongeren zelf (Verhagen, 2008).

In het realiseren van projecten heeft het ambulante jongerenwerk twee rollen: (1) belangenbehartiging van jongeren richting de gemeenschap; (2) het praktisch ondersteunen van jongeren in het realiseren van die projecten. Bijvoorbeeld door gemeentelijke stukken en procedures uit te leggen, vergaderingen te beleggen, groepsvorming te stimuleren en het plannen en verdelen van de werkzaamheden (die vervolgens door jongeren zelf worden gedaan). Jongeren kunnen zich dan inzetten op overzichtelijke taken en sneller resultaat behalen, hetgeen stimulerend werkt (Adema, 1995).

Voorbeelden van projecten die gestart zijn vanuit het ambulante jongerenwerk zijn: een wekelijkse les in *break-en streetdance*. Dit is begonnen met een jongere waarvan de jongerenwerker tijdens zijn werk achterhaalde dat hij deze dansen beoefende. De jongere is gevraagd of hij meer voor de gemeenschap wilde betekenen. Daarop is de jongerenwerker met de gemeente gaan onderhandelen over accommodatie en subsidie, met als resultaat de mogelijkheid om voor deze lessen de gymzaal in Gulpen-Wittem te gebruiken. Het is kleinschalig begonnen met één lesgroepje. Inmiddels worden er door verschillende jongeren lessen gegeven aan andere jongeren en is het initiatief uitgegroeid tot een ontmoetingsplek waar veel jongeren naartoe komen, ook uit gemeenten in de buurt. Verspreid over de drie uur die deze avond duurt, komen er naar schatting per keer ongeveer honderd jongeren (Verhagen, 2008). Een tweede voorbeeld betreft een werkervaringsproject voor jongeren die geen betaald werk kunnen vinden. Hulp bij het vinden van werk lijkt niet zo effectief, er is weinig werk en jongeren ontberen basale vaardigheden. Als alternatief is er een werkervaringsproject gestart, waarbij het Roc zorgt voor wat basiscursussen als solliciteren en sociale vaardigheden en jongeren in de buurt bij een bedrijf een half jaar stage kunnen lopen (Groeneweg, 1999).

### *Doorleiden*

Doorleiden van jongeren naar reguliere instellingen is niet eenvoudig. De jongere heeft zijn vertrouwen en energie in het jongerenwerk geïnvesteerd, niet in de formele hulpverleningsinstellingen. Individuen – ook jongeren – selecteren bewust mensen die zij om advies vragen, en maken vervolgens de afweging wat de

waarde van dat advies voor hen is (McLeod, 2010). Omgekeerd zijn hulpverleningsinstellingen vaak niet afgestemd op de leefwereld, ritmes en omgangsvormen van jongeren. Een mismatch is snel aan de hand. Daarom moet er (1) met de grootste zorg toegeleid worden; (2) het ambulante jongerenwerk kwartiermaken in de instellingen voor de jongeren, en de belangen van de jongeren ten opzichte van de instellingen behartigen, soms individueel soms collectief (Groeneweg, 199; Kelderman & Jezek, 2010; Schellekens, 1998; Verhagen, 2008).

Overdracht is een kwestie van maatwerk en timing. Bij een te snelle overdracht bestaat de kans dat de groep zich te weinig hecht aan de nieuwe situatie terwijl zij niet meer kan terugvallen op de oude situatie. Bij te langzame overdracht blijft de groep te lang gehecht aan de ambulante jongerenwerker waardoor de overdracht nog lastiger wordt (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007; Schellekens, 1998). Als het probleem meer omvat dan een eenvoudige vraag, is het zaak tijdig een andere instantie in te schakelen. Dit is niet eenvoudig omdat veel jongeren nadrukkelijk voor de jongerenwerker hebben gekozen als vertrouwenspersoon en zelf hebben geïnvesteerd in die relatie. Zeker in het begin vinden jongeren het vaak niet leuk als de jongerenwerker doorverwijzing voorstelt (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007; Veenbaas et al., 2011). Vaak helpt het als de jongerenwerker niet verwijst, maar het eerste contact legt, de eerste keer meegaat, en de jongere blijft volgen. Voor de jongere blijft de jongerenwerker het eerste aanspreekpunt, ook al is dat formeel niet meer zo (Veenbaas et al., 2011).

Ambulant jongerenwerkers, zijn door de aard van hun contact met de jongeren, bij uitstek mensen die geschikt zijn om een vinger aan de pols te houden bij de jongeren. Om die reden is het belangrijk dat de jongerenwerker met enige regelmaat zijn gezicht kan laten zien om te vragen hoe het gaat. Ook als jongeren afhaken, heeft de ambulant jongerenwerker nog een ingang. De ervaring leert namelijk dat jongeren niet snel boos worden op degene die hen het eerste geholpen heeft, ook als het anders uitpakt dan gedacht. De relatie wordt belangrijker gevonden dan wat het oplevert (Schellekens, 1998).

*'Het komt regelmatig voor dat jongeren je jaren later vanuit het niets ineens opbellen omdat ze in de problemen zitten. Als het even kan help ik ze ook, ook al zijn ze geen cliënt meer van me'* (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007, p. 18).

Desondanks blijft het gebeuren dat hulpverlening strandt doordat instellingen onvoldoende slagvaardig zijn (Verhagen, 2008) of jongeren wegens voorwaarden niet in aanmerking komen voor plaatsing (Kelderman & Jezek, 2010). Het gedrag en de manier van communiceren van jongeren voldoet in vele opzichten niet aan de verwachtingen en eisen van specialistische hulpverlening: jongeren komen niet aan of vallen vroegtijdig uit (Kelderman & Jezek, 2010). Het gevolg is dat sommige jongeren, wegens slechte ervaringen, weerstand opbouwen tegen bepaalde hulpverleningsinstellingen. Met het gevolg dat de uitsluiting van de samenleving verder versterkt wordt (Kelderman & Jezek, 2010).

Een serieus probleem bij doorleiden en overdracht is het bestaan van wachtlijsten. Voornamelijk dit laatste is heel vervelend omdat bij jongeren de motivatie verdwijnt op het moment dat het te lang duurt. Tips om wachtlijsten enigszins te omzeilen zijn: doorleiden naar het algemeen maatschappelijk werk voor laagdrempelige ondersteuning, het actief inschakelen van netwerken om wachtlijsten te omzeilen en zorgadviesteams op scholen inschakelen om jeugdzorg in actie te laten komen (Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008).

## 9. Vaardigheden en randvoorwaarden

Ambulant jongerenwerk is zwaar werk en vraagt veel van een jongerenwerker. De mens achter de werker is het enige instrument van het ambulant jongerenwerk (Goetschius & Tash, 1967). Het is vermoeiend om onregelmatig (en vooral ook 's avonds en 's nachts) en buiten te werken. Dit vraagt enerzijds flexibiliteit en dienstbaarheid en anderzijds een flinke dosis zelfdiscipline om met die ruimte om te kunnen gaan (Schellekens, 1998; Verhagen, 2008). Ook is het spannend om in onzekere omstandigheden te werken, wat inherent is aan het werken in de omgeving van 'anderen' (Ewen, 1975; Goetschius & Tash, 1967; Krueger, 2000). Daarnaast speelt angst een rol in het ambulant jongerenwerk. Werkers hebben te maken met agressie (verbaal en fysiek), en zijn aanwezig in onveilige situaties (Krueger, 2000). Ten slotte betekent het werken in de rafelranden van de samenleving dat ambulant jongerenwerkers in aanraking komen met alles wat er misgaat in de samenleving. Regelmatig zijn dat kwesties om wanhopig van te worden. Desondanks is het de taak van de ambulant werker om perspectief te bieden en de jongere(n) aansluiting te bieden met die samenleving, in situaties waarin de samenleving het individu heeft laten zitten (Bernstein, 1964; Oliveira, 2000).

Aandacht voor de mens achter de werker in het ambulant jongerenwerk is daarom zeer van belang. Goed ambulant jongerenwerk stelt enerzijds hoge eisen aan de persoon, in de vorm van persoonlijke ontwikkeling en opleiding. Anderzijds eist het een goede inbedding en intensieve support van de vaak alleen werkende sociale professionals (Bernstein, 1964; Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011).

### 9.1 *Vaardigheden ambulant jongerenwerkers*

Naast het beschikken over de algemene vaardigheden die noodzakelijk zijn voor goed jongerenwerk, vraagt ambulant jongerenwerk het volgende van de werker:

#### *Zelfbewustzijn*

Helderheid over waarom de jongerenwerker ervoor kiest om ambulant te werken. Een jongerenwerker moet zich ervan bewust zijn wat hij/zij meebrengt voor jongeren, wat zijn of haar krachten zijn, wat zijn of haar beperkingen zijn en wat zijn of haar werkelijkheidsopvatting is. Dit is niet bedoeld als psychologisch onderzoek, maar als basis voor dialoog met jongeren over andere keuzen en leefstijlen (Goetschius & Tash, 1967). Immers, zijn/haar persoonlijkheid is het instrument waarmee de jongerenwerker het contact met jongeren aangaat, en hen wil bewegen om zelf hun leven in handen te nemen (Oliveira, 2000). Doordat iedereen – inclusief de jongerenwerker – een eigen werkelijkheidsopvatting heeft, is de blik van de jongerenwerker altijd beperkt. Bewustzijn van deze beperking is heel belangrijk. Ook kan het inschakelen van collega's helpen om een bredere blik te ontwikkelen (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008).

#### *Kennis van leefwereld van jongeren*

Een uitgebreide belangstelling en een brede algemene kennis van de leefwereld van jongeren is een absolute noodzaak. Inzicht in maatschappelijke ontwikkelingen enerzijds en inzicht in subculturen anderzijds is hierbij onmisbaar. Dit is nodig om op alle terreinen aan te kunnen sluiten bij de leefwereld van jongeren, om als gesprekspartner voor de jongeren te kunnen dienen, en breed signalen te kunnen oppikken. Jongerenwerkers die deze kennis ontberen lopen het risico jongeren te modelleren naar hun eigen belevingswereld en belangrijke kansen te missen (Schellekens, 1998; Verhagen, 2008).

Voorbeeld: een beginnend jongerenwerkster had zelf in haar pubertijd veel persoonlijke en emotionele problemen. In contact met jongeren valt het haar op dat zij veel jongeren tegenkomt die met haar over hun problemen willen praten. Enerzijds wijst dit erop dat zij aardig wordt gevonden, en iets weet van persoonlijke problemen. Anderzijds kan het ook wijzen op de eenzijdige gerichtheid en de eigen ervaring en persoonlijke interesse van de jongerenwerker. Het kan zijn dat de jongerenwerkster gesprekken onbewust in die richting leidt door signalen van persoonlijke problemen wel op te pikken, en andere signalen niet (Schellekens, 1998).

### *Netwerken*

Goede kennis van de sociale kaart en beschikken over een groot netwerk is voor een ambulante jongerenwerker onontbeerlijk. Beiden zijn nodig om goed te kunnen doorverwijzen en toeleiden. Dit betreft de hulpverlenende netwerken, de ontwikkelingsnetwerken en de recreatieve netwerken (Barquioua et al., 2010; Schellekens, 1998).

### *Analytisch, communicatief en taalvaardig*

De laatste vaardigheden die in de literatuur worden genoemd als van belang voor ambulante jongerenwerk, zijn analytisch ingesteldheid, communicatieve vaardigheden en taalvaardigheid. Deze vaardigheden zijn om drie redenen van belang. Ten eerste is het nodig om inzicht te verkrijgen in wat er speelt rondom personen en situaties. Ten tweede is het nodig om oplossingen, alternatieven en kansen te zien. Hoe meer een jongerenwerker ziet en kan bieden, des te meer kan de jongerenwerker voor de jongeren betekenen (zowel in het bieden van kansen als in het oplossen van problemen). Ten derde moet de ambulante jongerenwerker kunnen omgaan met verschillende groepen mensen: jongeren, professionals, (boze) buurtbewoners en de politie. Het vraagt van de jongerenwerker dat hij/zij zich kan afstemmen op de omgangsvormen en het taalgebruik van de verschillende groepen (Goetschius & Tash, 1967; Veenbaas et al., 2011; Verhagen, 2008). Niet alle ambulante jongerenwerkers zijn goed in het opbouwen van hun formele netwerk. Werken met zelfs de allermeest moeilijke doelgroepen gaat hen goed af, maar afstand nemen van de jongere om er goede hulpverlening op af te stemmen stuit nogal eens op onzekerheden van de jongerenwerker zelf. De jongerenwerker heeft en krijgt - net als de jongeren - het gevoel de *underdog* te zijn (Schellekens, 1998).

### *9.2 Randvoorwaarden ambulante jongerenwerk*

Een goede inbedding van het ambulante jongerenwerk in de organisatie en intensieve begeleiding van de ambulante werkers zijn randvoorwaarden voor kwalitatief goed ambulante jongerenwerk. Hieronder werk ik ze nader uit.

### *Balans tussen structuur en vrijheid*

Een organisatie die ambulante jongerenwerk biedt, moet op zoek naar een balans tussen structuur en vrijheid (Kelderman, 2002). Enerzijds heeft ambulante werken een stevige verankering nodig in de organisatie. Als dat ontbreekt, moeten de ambulante werkers zich ook nog eens intern permanent verantwoorden (Milburn et al., 2000; Paulides & Thije, 1996). Anderzijds hebben ambulante jongerenwerkers de ruimte (en het mandaat) nodig om zelf vorm te kunnen geven aan hun contact met jongeren, inclusief de daarbij behorende middelen (Kelderman, 2002; Verhagen, 2008).

### *Goede begeleiding*

Ambulante jongerenwerk is zwaar en moeilijk werk. Om die reden is goede begeleiding van individuele werkers noodzakelijk (Milburn et al., 2000; Veenbaas et al., 2011). Supervisie is een goede manier om ambulante jongerenwerkers te begeleiden. Daarnaast is supervisie ook belangrijk voor de kwaliteit van het ambulante werken. De persoonlijke werkelijkheid (*preconceptions*) beïnvloedt zowel de waarnemingen, de interpretaties van de waarnemingen en ten slotte de positie die de jongerenwerker in het proces vervult (Goetschius & Tash, 1967). Bij voorkeur werken ambulante werkers in teams van twee personen (Milburn et al., 2000). Beginnende jongerenwerkers hebben veel baat bij coaching door ervaren werkers (Schellekens, 1998; Veenbaas et al., 2011). Als begeleiding binnen de organisatie niet bij voorbaat geregeld is, kan de ambulante werker zelf deze ondersteuning organiseren, door bijvoorbeeld collega's of leidinggevenden daarvoor te vragen (Veenbaas et al., 2011).

### *Teamsamenstelling*

Teamsamenstelling is van invloed op het contact met de doelgroep. Een etnisch divers team is noodzakelijk om goed te kunnen werken met jongeren van verschillende herkomst (Kelderman, 2002; Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007). Aanwezigheid van vrouwelijke werkers, dragen bij aan de toegankelijkheid van het ambulante jongerenwerk voor meiden (Adema, 1995; Boonstra & Wonderen, 2009). Stichting Streetcornerwerk werkt standaard met gemengde teams, waarbij rekening wordt gehouden met de

achtergronden van de specifieke doelgroep waarvoor het team werkt. In de teams van Streetcornerwork zijn aanwezig: witte Nederlandse professionals, professionals met een migratieachtergrond zoals Marokkaanse of Surinaamse Nederlanders en in principe een ervaringsdeskundige (Kelderman & Jezek, 2010).

## 10. Resultaten en maatschappelijke effecten

Het is niet eenvoudig om de resultaten van ambulant jongerenwerk zichtbaar te maken. Per persoon, groep, omgeving en opdracht verschilt de benadering van de jongeren en de verdere activiteiten die het ambulant jongerenwerk onderneemt. Als het al lukt om inzicht te krijgen in hoe de levens van de jongeren zich ten gunste of ten negatieve ontwikkelen, is het nog de vraag in hoeverre die eventuele verbetering het gevolg is van het ambulant jongerenwerk? (Barquioua et al., 2010; Oliveira, 2000; Verhagen, 2008). De moeilijkheid om de resultaten zichtbaar te maken is niet uniek voor ambulant jongerenwerk. Voor het hele domein van sociaal werk geldt dat het complexe en flexibele karakter van de professionaliteit de ontwikkeling van een eigen, academisch kennisdomein in de weg staat (Metz, 2011c; Rensen, Kooij, Booijsink, Zwet, & Verduin, 2009; Steyaert, Biggelaar, & Peels, 2010). Desondanks zijn er vanuit het ambulant jongerenwerk diverse pogingen ondernomen om inzicht te verkrijgen in de resultaten en effecten van ambulant jongerenwerk. Het eerste onderzoek dateert uit de jaren vijftig van de vorige eeuw (Gandy, 1959).

De meest voorkomende manier is het interviewen van jongeren over wat het ambulant jongerenwerk voor hen heeft betekend (Gandy, 1959; Pollack, Frattaroli, Whitehill, & Strother, 2011). Heden ten dage krijgt dit vaak de vorm van klanttevredenheidsonderzoek (Barquioua et al., 2010; Verhagen, 2008). Een variatie op deze werkwijze is het interviewen van ambulant jongerenwerkers over de behaalde resultaten (Bernstein, 1964). Omdat de onderzoekers bang waren voor een overwaardering van het ambulant jongerenwerk, zijn aanvullend samenwerkingspartners van het ambulant jongerenwerk geïnterviewd. Zichtbaar wordt dat er veel overeenstemming bestaat tussen de ambulant werkers en hun samenwerkingspartners, en dat ook ambulant jongerenwerkers tamelijk kritisch zijn over hun eigen praktijk (Bernstein, 1964).

Niet altijd zijn er middelen beschikbaar voor extern onderzoek. Ook hebben ambulant werkers (en hun opdrachtgevers) in sommige situaties direct behoefte aan inzicht in het resultaat van hun inzet. Een maat die dan wordt gebruikt is de kracht van de relatie tussen de ambulant werker en de jongere. De vooronderstelling die aan deze maat ten grondslag ligt is dat de kracht van de relatie zowel de voorwaarde als het middel van het ambulant jongerenwerk is. De kracht van de relatie blijkt in het contact met de jongere(n), bijvoorbeeld als de jongere de werker in vertrouwen opneemt of actief de werker opzoekt met een vraag of probleem (Oliveira, 2000). De hierboven beschreven manieren om resultaten van het ambulant jongerenwerk zichtbaar te maken zijn allen subjectief. Dat wil zeggen dat het indrukken, meningen, oordelen zijn van direct betrokkenen (professionals en jongeren) over de waarde van het ambulant jongerenwerk. Het meten van maatschappelijke effecten biedt daarvoor een alternatief. Dit maakt zichtbaar wat de uitwerking van het ambulant jongerenwerk op de omgeving is. Een veel gebruikte maat om de maatschappelijke resultaten van het ambulant jongerenwerk zichtbaar te maken zijn cijfers van de politie over overlast en criminaliteit (Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007). Nadeel van effectonderzoek is dat niet helder is wat bijgedragen heeft aan dat effect. Om die reden wordt tegenwoordig gebruik gemaakt van een combinatie van diverse onderzoeksmethoden, datatriangulatie genaamd. Het gebruik van verschillende methoden biedt een dieper begrip van de situatie dan mogelijk is door enkelvoudige methoden (Langhout, 2003; Tebes, 2005).

Een voorbeeld daarvan is het project Effectmeting van het Amsterdamse Stadsdeel Oost. In dit onderzoek wordt ten eerste, door middel van interviews, aan sleutelfiguren gevraagd naar hun ervaringen met het ambulant jongerenwerk. Ten tweede wordt op basis van landelijk en lokale cijfers een schatting gemaakt van het bereik van de doelgroep. Hoeveel jongeren behoren tot de potentiële doelgroep van het ambulant jongerenwerk? En hoeveel jongeren biedt het ambulant jongerenwerk op jaarbasis begeleiding? Ten derde worden jongeren, in het kader van hun begeleiding, twee keer per jaar bevraagd via een vragenlijst. De analyse van deze gegevens levert tevens informatie op over de ontwikkeling die de jongeren in dat jaar doormaken. Ten vierde wordt aan de hand van beschikbare informatie over maatschappelijke effecten, de ontwikkeling binnen die buurt in beeld gebracht (Crommelin, 2009).

Wat leert het onderzoek naar de resultaten van het ambulante jongerenwerk over de werking van ambulante jongerenwerk? Ik behandel achtereenvolgens de kwesties bereik, bijdrage aan bestrijding overlast en criminaliteit, toeleiding naar hulpverlening, toeleiding naar school en werk en ten slotte opvoeden.

De informatie over het bereik van het ambulante jongerenwerk is niet eenduidig. Op basis van schattingen van de doelgroep wordt duidelijk dat het ambulante jongerenwerk haar doelgroepen grotendeels bereikt. Dit is gebaseerd op een schatting van de potentiële doelgroep vergeleken met het aantal jongeren dat jaarlijks contact heeft met het ambulante jongerenwerk (Crommelin, 2009). Echter, de jongeren die geen contact hebben gehad, geven daarentegen aan dat het straathoekwerk niet aanwezig is in de buurt waar zij leven terwijl het wel aanwezig is (Pollack et al., 2011).

Politiegegevens wijzen uit dat na de inzet van het ambulante jongerenwerk, de overlast in de buurt afneemt (Barquioua et al., 2010; Bernstein, 1964; Otten & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen, 2007; Verhagen, 2008). Het verschilt per situatie of de inzet van ambulante jongerenwerk leidt tot een structurele daling van de overlast, of dat er sprake is van een verplaatsing van de overlast (waterbedeffect). Ambulante jongerenwerk draagt zeker bij aan voorkomen dat jongeren die het risico lopen te vervallen in antisociaal, overlastgevend en/of crimineel gedrag, daadwerkelijk vervallen in dat gedrag. Minder succesvol is het ambulante jongerenwerk bij jongeren die al overlastgevend en crimineel gedrag vertoonden, daar was sprake van wat reductie, maar niet van beëindigen van gedrag (Gandy, 1959). Reden dat ambulante jongerenwerk bijdraagt aan het voorkomen van overlast en criminaliteit is dat het voor jongeren een (1) begrijpelijk doel en (2) jongeren zelf ook het verschil merken, namelijk dat zij niet meer bedreigd worden of te maken hebben met arrestaties, boetes en gevangenisstraf. Wel staat de ambulante jongerenwerker voor de opdracht om met goede alternatieven te komen voor de spanning en kick die overlastgevend en crimineel gedrag de jongeren oplevert (Bernstein, 1964).

Over de toeleiding naar hulpverlening geeft meer dan 50% van de jongeren aan dat zij zonder bemiddeling van het straathoekwerk, geen toegang had gekregen tot de hulp- en dienstverlening waar zij nu gebruik van maakt. Gevraagd naar behoefte aan ondersteuning, is er geen verschil tussen de jongeren die wel en die niet contact hebben gehad met het straathoekwerk (Pollack et al., 2011). Het minste effect heeft ambulante jongerenwerk op het beëindigen van individueel schadelijk gedrag zoals onveilige seks en middelengebruik. Het probleem met het afleren van dit gedrag is dat het vaak een uitweg is uit hun uitzichtloze situatie en symbool is voor volwassenheid (Bernstein, 1964).

Minder resultaat is er voor het terugleiden naar school, het halen van diploma's of het vinden van werk. Iedereen kent meerdere succesverhalen waarin het ambulante jongerenwerk tenminste een rol speelt. Tegelijkertijd is niet duidelijk voor hoeveel jongeren dit succes geldt, en is succes sterk afhankelijk van de economische omstandigheden enerzijds en gevoeligheid van de instituties voor jeugdculturen en gedrag anderzijds (Bernstein, 1964). Van de jongeren die contact hebben gehad met het ambulante jongerenwerk geeft 38% aan geholpen te zijn met het zoeken van werk (Pollack et al., 2011).

De grote meerderheid (67%) van de jongeren die contact heeft gehad met het ambulante jongerenwerk geeft aan dat het een verschil heeft gemaakt in hun leven en 82% geeft aan dat het ambulante jongerenwerk van de jongeren die bemiddeling heeft bijgedragen aan het verbeteren van hun sociale relaties (Pollack et al., 2011). Groepswork binnen het ambulante jongerenwerk draagt bij aan het verbeteren van de interpersoonlijke relaties tussen jongeren. Er komt een einde aan negatief groepsgegedrag zoals pesten, domineren (onderdrukken) en uitlachen. Soms voor het eerst in hun leven leren jongeren ervaren wat waardevol sociaal persoonlijk contact kan bieden: plezier, vertrouwen, gezamenlijkheid (Bernstein, 1964).

## Literatuurlijst

- Adema, M. (1995). Jongeren praten mee in hilversum. jongerenopbouwwerk, intermediair tussen jongeren en organisaties. *Tijdschrift Voor Jeugdhulpverlening En Jeugdwerk*, 7(10), 59-65.
- Baillergeau, E., & Hoijtink, M. (2010). Youth work and 'youth at risk' in the netherlands. *Sociétés Et Jeunesses En Difficulté, Social Intervention and Marginalised Youth in Europe*
- Barquioua, N., Mossel, B. v., & Paulides, H. (2010). *Adviseurs van de straat. werkwijze ambulante jongerenwerk*. Rotterdam: Stichting Welzijn Feijenoord / Jongerenwerk IJsselmonde (JIJ).
- Batsleer, J., & Davies, B. (Eds.). (2010). *What is youth work*. Exeter: Learning matters.
- Beck, U. (1992). *Risk society. towards a new modernity*. London: Sage.
- Bernstein, S. (1964). *Youth on the streets. work with alienated youth groups*. New York: Association Press.
- Bertels, W. P. J., Korterink, G. J., & Both, G. P. (1986). *Randgroepjongeren uit de marge*. Den Haag: SGBO.
- Boonstra, N., & Wonderen, R. v. (2009). *Het goede voorbeeld. leefbare buurten door de inzet van 'jongeren van de straat'*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Boutellier, J. A. J., & Stokkum, B. A. M. v. (1995). Consumptie van veiligheid. van verzorgingsstaat tot veiligheidsstaat. *Justitiële Verkenningen*, 21(5), 96-111.
- Boutellier, J. C. J. (2007). *Nodale orde. veiligheid en burgerschap in een netwerksamenleving*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Brasil, K. T., & Koller, S. H. (2008). Adolescence and youth at risk situation: Social network and protective factors. *Estudos De Psicologia*, 13(2), 165-174.
- Brinkgreve, C., & Regt, A. d. (1990). Het verdwijnen van de vanzelfsprekendheid. *Jeugd En Samenleving*, (11), 324-333.
- Bude, H. (2008). *Die ausgeschlossenen. das ende vom traum einer gerechten gesellschaft*. Munchen: Carl Hansen Verlag.
- Burgerhout, J. (1991a). *Hulpverlening aan randgroepmeiden*. Katwijk: JAC.
- Burgerhout, J. (1991b). *Naar een methodiek van hulpverlening aan randgroepjongeren in het algemeen en randgroepmeiden in het bijzonder*. Katwijk: JAC.
- Campen, J. v., Hogenboom, P., Noyon, R., & Ouwehand, A. (2010). *Vooruit met de wijk. essaybundel*. Delft: Platform Corpoventista.
- Castermans, E. (2004). Vindplaatsgericht werken. alle FAQ's op een rijtje. *Krax. Vakblad Van Het Jeugdwerk*, 4(3)
- Crimmens, D., Factor, F., Jeffs, T., Pitts, J., Pugh, C., Spence, J., & Turner, P. (2004). *Reaching socially excluded young people. A national study of street-based youth work*. Leicester: National Youth Agency.
- Crommelin, G. (2009). *Notitie pilot effectmeting jongerenopbouwwerk oost-watergraafsmeer*. Amsterdam: Afdeling Jeugd & Welzijn, Stadsdeel Oost-Watergraafsmeer.
- Crone, E. (2008). Het puberend brein. over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie.
- Daalen, R. v. (2010). *Het VMBO als stigma. lessen, leerlingen en gestrande idealen*. Amsterdam: Augustus.
- Dam, C. v., & Zwikker, N. (2008). *Jongerenwerker*. Utrecht: Movisie.
- Dewaele, C. (2009). Outreachend werken. straathoekwerk wijst de weg. *POW Alert*, 35(2)
- Dogan, G., Dijke, A. v., & Terpstra, L. (2000). *Wie zijn er 'moeilijk bereikbaar'? aanknopingspunten voor ondersteuning en begeleiding van 'moeilijk bereikbare' gezinnen en jongeren*. Utrecht: NIZW.
- Doorn, L. v., & Etten, Y. v., (2008). *Outreachend werken. handboek voor de werkers in de eerste lijn*. Bussum: Coutinho.
- Du Bois - Reymond, M., & Meijers, F. (1987). Inleiding. een oriëntatie. In F. Meijers, & Du Bois - Reymond, M (Eds.), *Op zoek naar een moderne pedagogische norm. beeldvorming over jeugd in de jaren vijftig: Het massajeugdonderzoek (1948-1952)* (). Amersfoort / Leuven: Acco.
- Du Bois - Reymond, M., Poel, Y. t., & Ravesloot, Y. (1998). *Jongeren en hun keuzes*. Bussum: Coutinho.
- Ewen, J. (1975). Youth and community work in england and wales 1960-1975. A personal view. *Paedagogica Europeaea*, 10(2), 65-74.
- Ewijk, H. v. (1974). Iemand zijn. *Jeugd En Samenleving*, 4(12), 893-901.



- Ewijk, H. v. (1992). *Methodiek in het jeugdwerk. basisboek jeugd en jongerenwerk*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ferweda, H., & Ham, . (2010). *Problematische jeugdgroepen in nederland. omvang en aard in het najaar van 2010*. Arnhem: Bureau Beke.
- Ferweda, H., & Kloosterman, A. (2006). *Jeugdgroepen in beeld. stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek*. Arnhem: Bureau Beke.
- Gandy, J. M. (1959). Preventive work with street-corner groups. hyde park youth project chigaco. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 322(Preventive of juvenile delinquency), 107-116.
- Gemmeke, M., Hilverdink, P., Hoogenes, A., Valkestijn, M., Vink, C., & Smid, M. (2011). *De emancipatie van het jongerenwerk*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Gerritsen, S. (1994). Van begin tot eind. 25 jaar alternatieve hulpverlening als beweging in de tijd. In S. Gerritsen, & T. Schrama (Eds.), *Hulp in nood. opbouw, groei en verantwoording in een kwart eeuw jeugdhulpverlening* (). Amsterdam: SWP.
- Gilting, R. (2005). *Bestuur aan banden. lokaal jeugdbeleid in de greep van nationaal beleid*. Den Haag: SCP.
- Goetschius, G. W., & Tash, M. J. (1967). *Working with unattached youth. problem, approach, method* Routledge and Kegan Paul.
- Groeneweg, R. (199). *3Eigenwijs? eigenwijs!*. Rotterdam: Ambulant jongerenwerk Bloemhof-Hillesluis.
- Haan, I., & Duyvendak, W. G. J. (2002). *In het hart van de verzorgingsstaat: Het ministerie van maatschappelijk werk en zijn opvolgers (CRM, WVC en VWS), 1952-2002*. Zutphen: Walburg Pers.
- Hazekamp, J. (1976). Streetcornerwork. een plaatsbepaling. *Jeugd En Samenleving*, 6, 503-518.
- Hazekamp, J., & Zande, I. v. d. (1992). *Jongerenwerk in hoofdlijnen*. Amsterdam: Balans.
- Hermanns, J. M. S. (2007). Opvoeden en opgroeien: Een visie achter het beleid. In P. A. H. Lieshout, M. S. S. v. d. Meij & J. C. I. d. Pree (Eds.), *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid. WRR verkenningen* (). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Hoorik, I. v. (2011). *(Hoe) werkt talentontwikkeling bij "risicjongeren"? literatuuronderzoek*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Hortulanus, R. P., Liem, P. P. N., & Sprinkhuizen, A. M. M. (1997). *Welzijnsbeleving en welzijnsbeleid in de jaren '90*. Den Haag: VUGA.
- Hueting, E. (1989). *De permanente herstructurering van het welzijnswerk*. Zutphen: Walburg Press.
- Huiskens, T. (1998). *Thuis op straat*. Rotterdam: PJ partners.
- JOS. (2009). *Klassewerkers! een plan voor vakbekwaam jongerenwerk*. Rotterdam: Afdeling Jeugd, Onderwijs & Samenleving Gemeente Rotterdam.
- Kelderman, I. (2002). *Straathoekwerk*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwork.
- Kelderman, I., & Jezek, R. (2010). *Sterk op straat. methodische uitgangspunten van streetcornerwork*. Amsterdam: Stichting Streetcornerwork.
- Kooijman, H. (2010). Weg met de straatcoaches? jeugdzorgers over hun breedgeschouderde concurrenten. *JeugdCo*, 4(1), 22-23.
- Kooijmans, M. (2009). *Battle zonder knokken. talentcoaching van risicjongeren*. Amsterdam: SWP.
- Koopmans, R. (1992). Van provo tot rara. nieuwe sociale bewegingen en het nederlands politieke systeem. In J. W. Duyvendak, & R. Koopmans (Eds.), *Tussen verbeelding en macht. 25 jaar nieuwe sociale bewegingen in nederland* (). Amsterdam: SUA.
- Krueger, M. (2000). Presence, fear, curiosity, and other themes in community youth work. *Applied Developmental Science*, 4(S1), 21-27.
- Langhout, R. D. (2003). Reconceptualizing quantitative and qualitative methods: A case study dealing with place as an exemplar. *American Journal of Community Psychology*, 32(3), 229-244.
- Linden, A. P. v. d. (1990). *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Masson, K., Karyotis, S., & Jong, W. d. (2002). *De straat aan de jeugd. een ontwikkelingsgericht onderzoek naar drie jaar 'thuis op straat'*. Amsterdam: Aksant.
- McLeod, G. (2010). Advising and mentoring. In T. Jeffs, & M. K. Smith (Eds.), *Youth work practices* (pp. 101-110). Hampshire: Palgrave, Macmillan.
- Metz, J. W. (2011a). *Kleine stappen, grote overwinningen. jongerenwerk als historisch beroep met perspectief*. Amsterdam: SWP.

- Metz, J. W. (2011b). Molensteen of groeidiamant. over de waarde van talentontwikkeling voor het jongerenwerk. *Cultuur & Educatie*, 10(30)
- Metz, J. W. (2011c). *Welzijn in de 21ste eeuw. van sociale vernieuwing naar welzijn nieuwe stijl*. Amsterdam: SWP.
- Milburn, T., Forsyth, B., Stephen, S., & Woodhouse, H. (2000). *Thinking on your feet. outreach and detached youth work with vulnerable young people*. Edinburgh: Prince Trust.
- Nijenhuis, H. *Werken in de schaduw. club- en buurthuiswerk in nederland, 1892-1970*. Amsterdam: IISG.
- Noorda, J. (2009). *De staat van professioneel jeugd en jongerenwerk in nederland*. Utrecht: MO Groep.
- Noorda, J., Veenbaas, R., Vosskuhler, D., & Westerhoff, H. *Moet ik soms m'n bek houden. jongerenopbouwwerk, een manier van werken met jongeren*. Amsterdam: VUGA.
- Oliveira, W. d. (2000). *Working with children on the streets of brazil. politics and practice*. England: Haworth Press.
- Otten, J., & Jongerenwerkteam Iriszorg Nijmegen. (2007). *De liefde ligt op straat. over jongeren en straathoekwerk*. Nijmegen: Quixot.
- Paulides, H., & Thije, N. t. (Eds.). (1996). *Bemoei je ermee! leefwereldgericht werken met groepen kwetsbare jongeren*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Pollack, K. M., Frattaroli, S., Whitehill, J. M., & Strother, K. (2011). Youth perspectives on street outreach workers. results from a community-based essay. *Journal of Community Health*, (36), 469-476.
- Rensen, P., Kooij, A. v. d., Booiijink, M., Zwet, R. v. d., & Verduin, M. (2009). *Passend bewijs voor effectiviteit in de sociale sector. discussiestuk*. Utrecht: Movisie. Retrieved from [http://www.movisie.nl/onderwerpen/effectieve\\_interventies/Discussiestuk\\_Passend\\_bewijs\\_voor\\_effectiviteit\\_in\\_de\\_sociale\\_sector.pdf](http://www.movisie.nl/onderwerpen/effectieve_interventies/Discussiestuk_Passend_bewijs_voor_effectiviteit_in_de_sociale_sector.pdf)
- Rikers, R. (2009). *Van dubbeltje tot kwartje. oratie*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Roggeveen, P., E. Bakker & P. Boersman (2010) *Praktijkboek Buurtbegeericht Tienerwerk. Bouwstenen voor een resultaatgerichte en planmatige aanpak*. Amsterdam: Dynamo.
- Schellekens, J. (1998). *Hoeklijnen ambulante jongerenwerk*. Amsterdam: SWP.
- Schuyt, C. J. M. (2006). *Steunberen van de samenleving*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Selen, P. (1989). *Een stap vooruit. evaluatieverslag van het tweede intertekstproject in '88/'89 van het ambulante jongerenwerk utrecht*. Utrecht: Vakgroep Ontwikkeling en Socialisatiestudies, sectie Jeugdstudies, Universiteit Utrecht.
- Smith, M. K. (2011). *Youth work - an introduction*. Retrieved 7/27, 2011, from <http://www.infed.org/youthwork/b-yw.htm>
- Sonneveld, J. (2011). Onbenutte kansen. mogelijkheden voor samenwerking tussen VO-scholen en het jongerenwerk. *Pedagogiek in Praktijk*, (2), 23-25.
- Sonneveld, J., & Spierts, M. (2010). Jeugdige vredestichters. het charmeoffensief van jongerenbuurtbemiddeling. In I. Verhoeven, & M. Ham (Eds.), *Brave burgers gezocht. de grenzen van de activerende overheid* (Jaarboek TSS Tijdschrift voor sociale vraagstukken ed., pp. 129-141). Amsterdam: Van Gennep.
- Stam, C. (2005). Straatcoach in leeuwarden spoort risicojongeren op. 'ze zien de problemen, niet de strijd'. *Zorg & Welzijn*, 11(7), 22-23.
- Steege, G. ter (2003). Generaties in conflict. Een confronterende aanpak van jongerenoverlast. Utrecht: NIZW.
- Steyaert, J., Biggelaar, T. v. d., & Peels, J. (2010). *De bijziendheid van evidence based practice. beroepsinnovatie in de sociale sector*. Amsterdam: SWP.
- Tebes, J. K. (2005). Community science, philosophy of science and the practice of research. *American Journal of Community Psychology*, 35(3), 213-230.
- The International Network of Social Street Workers. (2009). *Street work. an international handbook*. Bruxelles: Dynamo International.
- Tilanus, C. P. G. (1994). Jongerenadviescentra: Product van hun tijd? In S. Gerritsen, & T. Schrama (Eds.), *Hulp in nood. opbouw, groei en verwording in een kwart eeuw alternatieve hulpverlening* (). Amsterdam: SWP.
- Tilanus, C. P. G. (1997). *Jeugdbeleid*. Amsterdam: SWP.
- Tillekens, G. (1990). *Nuchterheid en nozems. de opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig*. Muiderberg: Coutinho.

- Torre, E. J., Kuppens, J., & Ferweda, H. (2007). *De kerntakendiscussie, verloop, opbrengsten en barrières*. Arnhem: Bureau Beke.
- Veenbaas, R., Noorda, J., & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Verhagen, R. (2008). *Ambulant jongerenwerk maastricht en gulpen-wittem. praktijkvoorbeeld*. Utrecht: Movisie.
- Vos, K. (2009) *Handboek Jongerenwerk DOCK*. Amsterdam: Stichting Dock.
- Waal, V. d. (2008). *Uitdagend leren. culturele en maatschappelijke activiteiten als leeromgeving*. Bussum: Coutinho.
- Whelan, M. (2010). Detached youth work. In J. Batsleer, & B. Davies (Eds.), *What is youth work?* (pp. 47-60). Exeter: Learning matters.
- Wijk, A. v. (2010). *Geen werk voor watjes. een evaluatieonderzoek naar de inzet van straatcoaches in den bosch*. Arnhem: Bureau Beke.
- Winter, M. d. (2000). *Beter maatschappelijk opvoeden. hoofdlijnen van een eigentijdse participatiepedagogiek. oratie*. Assen:
- Winter, M. d. (2007). *Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in algemeen belang. de noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief*.
- WRR. (2003). *Waarden, normen en de last van gedrag*. Amsterdam: Amsterdam University Press.